CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

पूर्णिमा

इतिहास–प्रधान त्रैमासिक पत्रिका

७५

पूर्णाङ्क

संशोधन–मण्डल

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

का. मे. अ. द. नं. १५५/२४६

तदिह न गुणदोषौ योजनीयावलीकौ
कथमपि महता यत् संस्कृतोऽयं श्रमेण ।

—बापूदेव शास्त्री

[धेरै मिहिनेत गरी यो तयार गरिएको छ । यस कारण यहाँ झूटो गुण अथवा दोष नलाइदिनुहोला ।]

पूर्णिमा

(इतिहास-प्रधान त्रैमासिक पत्रिका)

१९
वर्ष

३
अङ्क

सम्पादक—

महेशराज पन्त
दिनेशराज पन्त

प्रकाशक—

देवीप्रसाद भण्डारी
(संशोधन-मण्डलद्वारा)

यस अङ्कको मूल्य रु. २५/—

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

विषय-सूची

१. नियोगी जातिको पहिचान —महेशराज पन्त १–४
२. कसाहीसम्बन्धी, ताडपत्रमा लेखिएका दशवटा लिखतपत्र —महेशराज पन्त ५–११
३. ज्योतिर् मल्लले गरिदिएको फार्छेपत्र —महेशराज पन्त ११–१२
४. नियोगीसम्बन्धी थप लिखतपत्र —महेशराज पन्त १२–१३
५. मखनटोलको गरुडमूर्तिको पीठको शिलालेख —महेशराज पन्त १३–१६
६. नेपाली काँचो कागतमा लेखिएको वि. सं.१७१७ को पाटनको लिखतपत्र —महेशराज पन्त १६–१७
७. प्रतापसिंह शाहले ज्ञानदेव धामीलाई नुवाकोट–भैरवीसम्बन्धी पजनीको अखितयार दिई गरिदिएको अहिलेसम्म प्रकाशमा नआएको पत्र —महेशराज पन्त १७
८. विद्रोहपछि वि. सं. १८५० मा लम्याङ्का मुर्मीलाई थामिदिई गरिदिइएको, अहिलेसम्म प्रकाशमा नआएको पत्र —महेशराज पन्त १८
९. कास्की राज्यका संस्थापकको कुरा परेको, अहिलेसम्म प्रकाशमा नआएको पत्र —महेशराज पन्त १९
१०. वि. सं. १९९५ को नेपालको राजनीतिविषयका केही अप्रकाशित पत्र —दिनेशराज पन्त २०–५१

□

हाम्रा केही प्रकाशित कृतिहरू

संशोधन–मण्डलतर्फबाट

१. पूर्णिमा १ देखि ७५ अङ्कसम्म ६९८।५०
२. अभिलेख–सङ्ग्रह १ देखि १२ भागसम्म ७।५०
३. इतिहास–संशोधन ५०।
४. सावधान–पत्र २५।
५. विद्या–रक्षा २०।
६. व्याकरण–संशोधन ३।५०
७. पञ्चाङ्ग–संशोधन १५।
८. बुद्धिविनोद–प्रश्नावली र त्यसको उत्तर २।
९. रत्नदीप ३।५०
१०. वृत्तशतक ३।
११. नेपालसंवत्को राष्ट्रिय मान्यताको अनौचित्य ५।
१२. श्री ३ महाराज पद्मशमशेरका कुरा १२।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

नियोगी जातिको पहिचान

–महेशराज पन्त

हाल गोपालराजवंशावली भनी कहलिएको प्राचीन वंशावलीमा नियोगीहरूको चर्चा आएको र द गोपालराज-वंशावलीका कर्ताहरूले त्यो नबुझी अनर्थ गरेको कुरातर्फ द गोपालराजवंशावलीको समीक्षा गर्दा मैले औंल्याएको थिएँ । नियोगीहरू को हुन् भन्ने कुराको राम्रो जवाफ मैले त्यस निबन्धमा दिन नसके पनि पछिल्लो कालमा लेखिएका जातिनिर्णय र जातिमालामा नाय् अर्थात् कसाहीलाई नियोगी भनेको देखिएकोले ती नियोगीहरू कतै कसाही त होइनन् भन्ने कुरा मैले त्यहाँ लेखेको थिएँ । एक थरी बङ्गालीहरूको थर नियोगी भएकोले र नेवार राज्यमा बङ्गालीहरूको बसोबास भएको प्रमाण पनि पाइएकोले ती नियोगीहरू बङ्गाली मूलका त होइनन् भनेर पनि मैले त्यहाँ लेखेको थिएँ ।[1] भन्न खोजेको कुरा के हो भने द गोपालराजवंशावलीका कर्ताहरूले नियोगीको विषयमा अनर्थ गरेको पत्ता लाउँदा लाउँदै पनि नियोगी भनेका को हुन् त भन्ने विषयमा त्यस बेलासम्म मेरो दरो विचार थिएन ।

यस विषयमा आफ्नो दरो विचार नभएकोले सत्य कुरा पत्ता लाउन म लागिरहेकै थिएँ । यसै क्रममा ताडपत्रमा लेखिएका लिखतपत्र हेर्दै जांदा नियोगीको अर्थ सौभाग्यवश लाग्न गएकोले यो निबन्ध प्रस्तुत गरिएको छ ।

पाटन गाडविहार [गाबहाल] का प्रधानपात्र तेजपाल वर्माले आफ्नो हकभोगको तीन रोपनीको एक चाकला र साढे दुइ रोपनीको अर्को चाकला गरी जम्मा साढे पांच रोपनी खेत, पंयछेविहारका जेतसिंह मुलमीलाई ने. सं. ४५७ [वि. सं. १३९४] आश्विनशुक्लसप्तमीको दिन बेची लेखिदिएको राजीनामाको बेहोराबाट हामीलाई गांठो परेको कुरामा केही प्रकाश पर्न गएको छ ।[2]

यस लिखतपत्रमा अघिल्लो तीन रोपनी खेतको चार किल्ला खुलाउंदा स एव टंकोछें नियोगि हाको खगिकस्य क्षेत्रे उत्तरत्तः अर्थात् त्यहीँ टंकोछेँका नियोगी हाको [हाकु] खगीको खेतदेखि उत्तर भनी लेखिएकोले मानिसको नाउंको ठीक अगाडि नियोगि र ठीक पछाडि खगि शब्द आएकाले यी दुइ पदले त्यही मानिसको बयान गरेकोमा सन्देह छैन ।

खोकनाका रत्नचन्द भावोले मेलो खगीसँग १ टंका सापटी लिएका थिए । ती मेलो खगी परलोक भएपछि थंपातमा बस्ने तिनका जुवाइँ नियोगी जिकेसिंह खगीलाई मूल धन र ब्याजसमेत तिरी ने. सं. ७३७ [वि. सं. १६७४] भाद्रशुक्लपञ्चमीको दिन रत्नसिंह भावोले लेखाई लिएको फछचोंटपत्रबाट पनि हामीलाई चासो परेको कुरामा मदत

१. वि. सं. २०४४ मा प्रकाशित, पूर्णिमा ७२ अङ्कमा छापिएको महेशराज पन्तको द गोपालराजवंशावली सरसरी हेर्दा भन्ने निबन्ध, सो अङ्कका ४४–४७ पृष्ठ ।

२. यही निबन्धको परिशिष्टको २ सङ्ख्याको पत्र ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

मिल्न गएको छ ।[३]

अघिल्लो पत्रमा नियोगि हाको खगिको चर्चा आएको छ त यस पत्रमा चाहिं नियोगि जिर्केसिंह षगिको चर्चा आएको छ । मानिसको नाउँको ठीक अगाडि नियोगी र ठीक पछाडि खगी शब्द यी दुवं लिखतपत्रमा आएकाले नियोगी र खगी यी दुइ पद, जजसका नाउँका अगाडि आउँछन् , तिनले त्यही मानिसको बयान गरेको हुन्छ भन्ने कुरा स्पष्ट भएको छ ।

दोस्रो पत्रमा पहिलेबाट नियोगि जिर्केसिंह षगि भनी पूरा नाउँगोता लिएको र तिनै मान्छेको नाउँ दोस्रो पटक लिनुपर्दा स येवों जिर्केसिंह षगि अर्थात् तिनै जिर्केसिंह खगी मात्र लेखिएकोले नियोगीभन्दा खगी व्यवहारमा बढी चलेको अनुमान हुन्छ । अघिल्लो पत्रमा खेतको चार किल्ला खुलाउँदा नाउँ लिइएका दुइ जना सँधियार खगिमध्ये अघिल्लाको नाउँको अगाडि नियोगि पनि राखिएको र त्यसपछि लगत्तै नाउँ लिइएका खगिको नाउँको अगाडि नियोगि नलेखिएकोले नियोगी शब्द लेखे पनि नलेखे पनि काम चल्ने रहेछ भन्ने यताबाट देखिन गएको छ ।

दोस्रो पत्रमा षगि(गी) शब्द चार चोटि दोहरिन गएको छ । अघिल्ला दुइ षगि शब्द असामीसँग ऋण बुझ्ने जुवाईंको नाउँको पछाडि र तेस्रो पटक आएको षगि शब्दचाहिं ऋण दिई बितिसकेका ससुराको नाउँको पछाडि आएको छ । यस फछ्र्योटपत्रमा साक्षी बसेका मान्छे पनि त्यही जातिका भएकाले उनको नाउँको पछाडि पनि षगी शब्द आएको छ । यताबाट पनि खगी शब्द बढी व्यापक र नियोगी शब्दमा त्यति व्याप्ति नभएको अनुमान गर्न सकिन्छ । अर्को शब्दमा भन्ने हो भने नियोगी र खगी शब्दको परस्परमा सम्बन्ध हुँदाहुँदै पनि नियोगी शब्द नलेखे पनि व्यवहार चल्ने रहेछ भनी भरखरै गरेको तर्कको पुष्टि यताबाट हुन गएको छ ।

यसो भए तापनि ने. सं. ५५० [वि. सं. १४८७] आषाढशुक्लप्रतिपदाको[४] र ने. सं. ८८४ [वि. सं. १८२१] श्रावणशुक्लतृतीयाको[५] लिखतपत्रमा चाहिं नाउँको अगाडि नियोगी आई पछाडि कुनै पद नआएको र ने. सं. ७४१ [वि. सं. १६७७] माघपूर्णिमाको[६] लिखतपत्रमा भने नाउँको अगाडि कुनै पद नआई पछाडि षगि मात्र आएको कुरा मनिहाल्नुपर्छ । यताबाट, कसैले नियोगी मात्र कसैले खगी मात्र लेखन पनि मन पराउँदा रहेछन् भन्ने स्पष्ट हुन गएकोले खगी शब्द बढी व्यापक थियो भनी भनिहाल्न नमिल्ने भएको छ ।

नियोगी वा खगीमध्ये जे लेखे पनि काम चल्दो रहेछ भन्ने कुरा यताबाट स्पष्ट भएको छ । तर नियोगी जहिले पनि नाउँको अगाडि आउँथ्यो र खगीचाहिं जहिले पनि नाउँको पछाडि आउँथ्यो भन्ने कुराचाहिं स्पष्ट बुझिएको छ ।

ठिमी दथ्वटोलमा बस्ने सहिकुर नियोगि जित्रर र अभय भन्ने दुइ जना दाजुभाइलाई त्यही टोलमा बस्ने तिनी-हरूका दाजु नियेगि केशले ठिमीकै चार रोपनी एक कर्ष (चार कर्षको एक रोपनी हुन्छ[७]) खेत, ने. सं. ६९८

३. यही निबन्धको परिशिष्टको ७ सङ्ख्याको पत्र ।

४. सोही परिशिष्टको ५ सङ्ख्याको पत्र ।

५. सोही परिशिष्टको १० सङ्ख्याको पत्र ।

६. सोही परिशिष्टको ८ सङ्ख्याको पत्र ।

७. वि. सं. २०२१ मा प्रकाशित पूर्णिमा १ अङ्कमा छापिएको, शङ्करमान राजवंशीको कर्षको अर्थ भन्ने निबन्ध, सो अङ्कका ३०–३३ पृष्ठ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

[वि. सं. १६३४] मार्गकृष्णअष्टमीको दिन बेचो लेखिदिएको राजीनामाको बेहोराबाट पनि नियोगीको पहिचान-मा केही मदत पुग्न गएको छ।[८]

यस पत्रमा खेत बेच्ने माःह्वेलाई सहेकुर ददा नियेगि केस अर्थात् सहेकुलका, दाजु नियोगी केश भनेर लेखिएको छ त खेत किन्नेहरूलाई सहिकुर नियोगि जित्रर अभय निमं फुकिज अर्थात् सहिकुलका नियोगी जित्रर र अभय दुइ जना दाजुभाइ भनी बयान गरिएको छ। यस लिखतपत्रमा साक्षी बसेका मानिसलाई सहेकुर किज नियोगि मिलुसिह अर्थात् सहेकुलका, भाइ नियोगी मिलुसिंह भनी लेखिएको छ। आफ्ना दाज्यूसँग दुइ जना भाइले खेत किन्दा अर्को भाइ साक्षी बसेको कुरा यताबाट स्पष्ट भएको छ।

खेत बेच्ने दाज्यूको नाउँको अगाडि सहेकुर नियेगि, खेत किन्ने भाइहरूको नाउँको अगाडि सहिकुर नियोगि र साक्षी बस्ने भाइको नाउँको अगाडि सहेकुर नियोगि भनी लेखिएकोले यी नियोगीहरू सहे वा सहि कुलका रहेछन् भन्ने स्पष्ट भएको छ।

सरस्वतीगोष्ठमा बस्ने, गौपालक मदनजीव खगी र उनका भतिजा जयपाल खगीले आफ्नो हक भोगको खेत बेची ने. सं. ४५४ [वि. सं. १३९१] आश्विनशुक्लसप्तमीको दिन लेखिदिएको राजीनामाको बेहोरा पनि यस सन्दर्भमा हामीलाई उपयोगी भएको छ।[९]

हामीलाई काम लाग्ने अर्को लिखतपत्र ने. सं. ४९२ [वि. सं. १४२९] ज्येष्ठशुक्लचतुर्थीको छ। धंगुगोष्ठका गोपालिक गोपाल भावोले खोकनाका राम भावोलाई खोकनाको चार रोपनी खेत बेचेको बेहोरा यस लिखतपत्रमा छ। धंगुगोष्ठमा बस्ने, गोपालिक कितपाल खगी यस पत्रमा साक्षी बसेका छन्। राम भावोलाई खेत राजीनामा गरेर दिने गोपाल भावोका यी तेजपाल खगी, स्वगोत्र बबी अर्थात् आफ्नो गोत्रका, नातेदार हुन् भन्ने कुरा पनि यहाँ खुलाइएको छ। गौपालिक गोपाल भावो पनि, आफ्नो गोत्रका, नातेदार गोपालिक कितपाल जस्तै खगी नै हुन् भनी भन्न नसकिने होइन।[१०]

यस्तै उपयोगी अर्को लिखतपत्र ने. सं. ५४५ [वि. सं. १४८२] वैशाखशुक्लपञ्चमीको छ। ध्वंगुगोष्ठमा बस्ने, छोरासमेतका गोपालिक चन्दपाल खगीले खोकनाका, भाइसमेतका सूरज भावोकहाँ आफ्नो हकभोगको चार रोपनी जग्गा पाँच वर्षको लागि बन्धक राखी उनीसँग सुवर्णदम्म शिवका तीन कर्ष सापट लिएको बेहोरा यस पत्रमा लेखिएको छ।[११]

---

८. यही निबन्धको परिशिष्टको ६ सङ्ख्याको पत्र।

९. सोही परिशिष्टको १ सङ्ख्याको पत्र।

मूल पत्रमा श्रीसरस्वतीगोष्ठाधिवासिन गौपालक मधनजीव खगिस [श्रीसरस्वतीगोठमा बस्ने, गाई पाल्ने मदनजीव] लेखिंदा लेखिंदै र वि. सं. २०४० मा काठमाडौंबाट श्री ५ को सरकार शिक्षा तथा संस्कृतिमन्त्रालय पुरातत्त्वविभाग राष्ट्रिय अभिलेखालयद्वारा प्रकाशित, शंकरमान राजवंशीको भूमिसम्बन्धि तमसुक ताडपत्रको १ भागको २७ पृष्ठमा पनि श्री सरस्वती गोष्ठाद्धिवासिन भन्ने पाठ छापिंदा छापिंदै पनि त्यस पत्रको विषयमा लेख्दा भने यहाँ स्वरस्वती गोष्ठीको उल्लेख छ भनी त्यहाँ लेखेकोले गोष्ठ अर्थात् गोठलाई गोष्ठी अर्थात् गुठी सम्झी (७२ पृष्ठ) सम्पादकजी संशोधन गर्न पुगेका देखिन्छन्।

१०. सोही परिशिष्टको ३ सङ्ख्याको पत्र।

११. सोही परिशिष्टको ४ सङ्ख्याको पत्र।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

जातिविशेषका मानिसको नाउँको अगाडि नियोगी र पछाडि खगी पद आउँथे, नियोगीभन्दा खगी पद बढी चलनचलतीमा थियो, यिनीहरू सहे वा सहि वंशका थिए, यिनीहरू गोष्ठ अर्थात् गोठमा बसी गोपालक/गोपालिक/ गोपालिक अर्थात् गाई पाल्ने पेशा पनि गर्थे भन्ने कुरा यतासम्मका कुराबाट छर्लङ्ग भएको छ ।

वि. सं. १६३४ को लिखतपत्रमा नियोगीलाई सहि/सहे कुलका भनी लेखिएकोले यस विषयमा प्रामाणिक ढङ्गले बोल्न हामी बढी समर्थ भएका छौं । कुरा के भने जातिनिर्णयसम्बन्धी लेखोट पुस्तकहरूमा नियोगीको अर्थ नाय् अर्थात् कसाही भनी गरिएकोले र एक थरी कसाहीहरूले आजभोलि आफ्नो थर साहि/शाहि लेख्ने गरेको देखिएकोले र वर्तमान साहि शब्दको पूर्वरूप सहि/सहे हुन सक्ने हुनाले नियोगीहरू कसाही हुन् भन्ने कुरामा नियोगीको विशेषणको रूपमा आएको सहि/सहेकुर भन्ने पदले पनि बल मिलेको छ भनी निर्धक्क भन्न सकिन्छ ।

वि. सं. १३९१, १४२९ र १४८२ का लिखतपत्रबाट खगीहरूले गोठ राखी गाई पाल्ने काम पनि गरेको देखिएकोले र आजसम्म पनि कसाहीहरूको पेशामध्ये एक गोठ राखी गाई पाली दूध बेच्ने भएकोले पनि खगीहरू कसाही हुन् भनी भन्न सकिन्छ । ने. सं. ८४८ [वि. सं. १७८५] श्रावणकृष्णपञ्चमीको लिखतपत्रको पनि यस प्रसङ्गमा चर्चा गर्नुपरेको छ । पाटन चप्पासलटोलका, भाइसमेतका तेजराम खड्गी (मूलमा खड्गि) ले आफ्नो हकभोगको दुइ रोपनी खेत, पाटनकै विष्णुसिंह भावोलाई बेचेको बेहोरा त्यहाँ लेखिएको छ र त्यस लेनदेनमा तेजरामका काका धनचा खड्गि साक्षी राखिएका छन् ।[१२]

आजभोलि एक थरी कसाहीहरूले आफ्नो थर खड्गी लेख्ने गरेको देखिएकोले वि. सं. १७८५ को भरखरै माथि चर्चा गरिएको लिखतमा आएको खड्गि पदले कसाहीलाई नै बुझाएको हो भनी भन्न सकिन्छ । वि. सं. १३९१, १३९४, १४२९, १४८२, १६७४ र १६७७ का लिखतपत्रमा आएको खगि/षगि पदले कसाहीलाई बुझाएको कुरा भरखरै माथि सिद्ध गरिएको र यस खड्गि पदले पनि कसाहीलाई नै बुझाएको देखिएकोले खगि र खड्गि यी दुइ पदको परस्परमा सम्बन्ध भएको देखिएको छ । यसो भए तापनि पुराना लिखतमा खगि र पछिल्लो लिखतमा चाहिं खड्गि पद देखिएकोले खड्गिको डकार हराई खगि बन्न गयो भनी भन्न भने सकिएको छैन ।

यतासम्मका कुराबाट गोपालराजवंशावली भनी आजभोलि कहलिएको वंशावलीमा चर्चा गरिएका नियोगीहरू कसाही नै रहेछन् भन्ने कुरा छर्लङ्ग भएको छ ।

□

मूलमा थ्वंगुगोष्ठाद्धिवाशिन: भन्ने लेखिंदा लेखिंदै पनि वि. सं. २०४४ मा काठमाडौंबाट श्री ५ को सरकार शिक्षा तथा संस्कृतिमन्त्रालय पुरातत्त्वविभाग राष्ट्रिय अभिलेखालयद्वारा प्रकाशित, अभिलेख ५ अङ्कमा छापिएको पूर्णरत्न वज्राचार्यको भूमिसम्बन्धी केही तमसूक–ताडपत्र भन्ने निबन्ध, (सो अङ्कका ५५–५६ पृष्ठ) मा थ्वंगु गोष्ठीद्धिवाशीन : (५५ पृष्ठ) भन्ने अशुद्ध पाठ छापिएको छ र तदनुसार थ्वंगु गोष्ठी बस्ने भनी अर्थ गरिएको छ (५६ पृष्ठ) ।

१२. सोही परिशिष्टको ९ सङ्ख्याको पत्र ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

परिशिष्ट

कसाहीसम्बन्धी, ताडपत्रमा लेखिएका दशवटा लिखतपत्र

(वि. सं. १३९१, १३९४, १४२९, १४८२, १४८७, १६३४, १६७४, १६७७, १७८५, १८२१)

– महेशराज पन्त

(१ सङ्ख्या)

यस लिखतपत्रको मिति, ने. सं. ४५४ [वि. सं. १३९१] आश्विनशुक्लसप्तमी छ। मूल ताडपत्र, नेपाल राष्ट्रिय अभिलेखालयमा छ। यसको पत्रसङ्ख्या ११६ हो र ८ सङ्ख्याको बट्टामा यसलाई राखिएको छ। यस प्रकारका अरू धेरैजसो लिखतपत्रहरूमा जस्तै, यसमा पनि बायाँपट्टि माथिल्लो छेउमा माटाको गोलो छाप छ। तर छापको अक्षर स्पष्ट छैन। दायाँपट्टि ताडपत्र च्यातिएकोले पाठ खण्डित छ।

काठमाडौंबाट वि. सं. २०४० मा श्री ५ को सरकार शिक्षा तथा संस्कृतिमन्त्रालय पुरातत्त्वविभाग राष्ट्रिय अभिलेखालयद्वारा प्रकाशित, शङ्करमान राजवंशीको भूमिसम्वन्धि तमसूक ताडपत्र १ भागका २७–२८ पृष्ठमा यो ताडपत्र छापिए तापनि पाठ उतार्दा राम्ररी नउतारिएकोले त्यहाँ छापिएको पाठ ठाउँठाउँमा भ्रमोत्पादक छ। त्यसैले मूलसँग रुजू गरी यथार्थ पाठ यहाँ दिइएको छ। ताडपत्र च्यातिई नष्ट भएका अक्षरको पुनरुद्धार (   ) कोष्ठभित्र हाली गरिएको छ।

मूलपाठ

१. ᳲ श्रेयोऽस्तु ॥ सम्वत् ४५४ अश्विनी ॥ शुक्ल ॥ सपतंम्या ॥ श्रीसरस्वतीगोष्ठाद्धिवासिन ॥ गोपालक मधनजिब खगिस भ्रातु प्वत्र जयपाल खगि द्वयो नांमन शुकीयं सुवृजमानिकं ॥... (सका-)
२. सात् ॥ वंटाक्षत्रनामप्रदेशे ॥ जसराम भारोस क्षत्रे पश्चिमत ॥ धनिकीयक्षत्रे पश्चिम उत्तरत ॥ नंद्या शिमाया पूर्व्वत जितिजिव भारो भ्रातु सह क्षेत्र दक्षिणत एतन्मध्ये वंटाक्षत्रस...
३. देस (कालप्रव)र्तमानसंचाराघेन मूलमादाय क्रयविक्रयस्वाधीनेन क्रयेन विक्रयत भवति ॥ जदि देवकराचित... धारकस्य निमितेन क्षत्र संकटव्यावादकाले धार्ण्णकेन स्वयं सोध्य ॥ ...

(२ सङ्ख्या)

यस लिखतपत्रको मिति, ने. सं. ४५७ [वि. सं. १३९४] आश्विनशुक्लसप्तमी छ। मूल ताडपत्रको माइक्रोफिल्म, नेपाल राष्ट्रिय अभिलेखालयमा छ। यसको रीलसङ्ख्या ई १९६१/६३ हो। यसमा पनि बायाँपट्टि माथिल्लो

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

छेउमा माटाको गोलो छाप छ। त्यस छापमा सबभन्दा माथि मनि, त्यसभन्दा मुनि बायाँ ग, बीचमा श्री र दायाँ ल अक्षर छन्। छापका यी अक्षर मिलाएर पढ्दा श्रीमनिगल भन्ने पाठ बन्छ। यो लिखतपत्र अहिलेसम्म प्रकाशित भएको थिएन।

मूलपाठ

१. ८ श्रेयोऽस्तुः ॥ सम्वत् ४५७ अशुनीशुक्लसप्तम्यायां॰ ॥ श्रीललितब्रुमायां॰ श्रीमानेग्रलकें ॥ श्रीदक्षिनविहारें गाडविहार कुटुम्बज प्रधानपात्र श्रीतेजपालवर्मनेन स्वकीयं सुवुजुमानिक॰ ॥ श्रीवंकुथाने वंथौ वकु श्रीपंथछेविहारे जेतशीह मुलभोस नाम्ना सकाशातः ॥ डेलंक्षेत्रनामप्रदेशे ॥ पितिगलविहार योटा विनो थंकादीकस्य क्षत्रे पश्चिमतः ॥

२. स एव टकोछे नियोगि हाको खगिकस्य क्षेत्रे उतरतः ॥ किरातसजु खगिकस्य क्षेत्रे पूर्व्वतः ॥ श्रीवंखाथिहार भिक्षु श्रीपारजुस क्षेत्रे दक्षिनतः ॥ एतत्मद्धे त्रयरोपनिकाय्येतक्षेत्र रोव ३ भूय स एव नामडेलंक्षेत्रप्रदेशेः ॥ श्रीग्वाछेविहार भिक्षु श्रीअभेराम नायकहिस क्षेत्रे पश्चिमत ॥ श्रीनोगल केश मुलभोस क्षत्रे उतरतः ॥ व्यहृत मार्ग्गशिमा-

३. या पूर्व्वतः ॥ तत्रेव थाने अमतकेश भारोस क्षत्रे दक्षिनतः ॥ एतत्मद्धे सार्द्धसह द्वयरोपनिकाय्येत-क्षेत्र रोव २ ॥ द्वय क्षेत्र सकर्ष भोग्य॰ ॥ तद्यथा नग्रे सञ्चारार्घेन यथोचितमूल्यमादाय क्रयविक्रय-स्वादीने क्रयेन विक्रीतम्भवतिः ॥ यदि सत्यादेवकराचित सङ्कटव्यावादे धार्ण्णकपात्रेन सोद्य ॥ अत्र साक्षि टकोछविहार श्रीजम्पुटि भारोस भेक दृष्ट ॥

(पछाडिपट्टि)

१. ८ डेलंक्षेत्र द्वय क्रयपत्रः ॥ प्रते श्रीजटलं व्य-
२. नमाल पोलेस ॥ हेडा जुरोः ॥ शुभ : ॥

(३ सङ्ख्या)

यस लिखतपत्रको मिति, ने. सं. ४९२ [वि. सं. १४२९] ज्येष्ठशुक्लचतुर्थी छ। मूल ताडपत्र, नेपाल राष्ट्रिय अभिलेखालयमा छ। यसको क्रमसङ्ख्या ९५७ हो र ६५ सङ्ख्याको बट्टामा यसलाई राखिएको छ। यसमा पनि बायाँपट्टि माटाको गोलो छाप छ। छापमा श्री अक्षर लेखिएको छ। यो पत्र पनि अहिलेसम्म प्रकाशित भएको थिएन।

मूलपाठ

१. ८ श्रेयोऽस्तु ॥ सम्वत ४९२ जेष्टशुक्लः ॥ चतुर्थ्यां तिथौ ॥ वंथौ ह्वखनाग्रामविखये ॥ वंथोडुडु येकुलिगुहाद्धिवाशिनो ॥ राम भावोनाम्नेन सकाशात् ॥ धंगुगोष्ट गोपालिक ॥ गौपाल भावो-नाम्नेन स्वकीयं स्ववूज्यमानिक॰ ॥ बंबीक्षेत्रनामप्रदेसे ॥ स ऐव ह्वखना ॥ जोतुकीयक्षेत्रे पश्चिमत ॥ स

२. एव धंगु ॥ जगराम भावोकीयक्षेत्रे उत्तरत ॥ स एव ह्वखना रुली भावोकीयक्षेत्रे पुर्व्वत ॥

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

श्रीपिवक्वन्हमखण्डवत्तीक्षेत्रे दक्षिणत ।। ऐततमद्धे चतुरोपनिकं यतक्षेत्र रोव ४ ताक्षेत्र कर्षं परिभोज्ञ०् तद्यथानगरप्रवर्त्तमामसश्चाराघेण । यथोचितमूल्यंमादाय क्रयविक्रयस्वादी-

३. नेन तेनानिवर्त्तक०् न्यायेन क्रयेन विक्रीतम्भवत्ति ।। ताक्षेत्र सत्या देवकराचितविना संकट-व्यावादकाले । तदा धार्ण्णकेन सोध्यनिय०् ।। अत्र पत्राथे साक्षि स ऐव धंगुगोष्ट गोपालिक स्वगोत्र ववी कितपाल खगोस मेक दृष्ट ज्ञाता श्वप्रमानमिति : ।। शुभमसतु ।। शुभेति ।।

(पछाडिपट्टि)

१. ᳲ हृ ङथ्व क्षेस जाव बंबिक्षेत्र रोव छि १ भागीसिह भावोया भाग

२. क्रयण विय धुंग्व ।। सम्वत् ८८१ फाल्गुणशुद्धि ९ शुभं ।।

३ बंबीवू रोव ४ क्रयपत्रः ।।

(४ सङ्खया)

यस लिखतपत्रको मिति, ने. सं. ५४५ [वि. सं. १४८२] वैशाखशुक्लपञ्चमी छ । मूल ताडपत्र नेपाल राष्ट्रिय अभिलेखालयमा छ । यसको पत्रसङ्खया ९७६ हो र ६६ सङ्ख्याको बट्टामा यसलाई राखिएको छ । यसमा पनि बाँयापट्टि माटाको छाप छ । त्यस छापमा माथि दायाँ बायाँ चन्द्र सूर्य देखिन्छन् र त्यसभन्दा तल बीचमा श्री अक्षर छ ।

केही वर्षअगाडि यो लिखतपत्र मूलबाट मैले उतारेको थिएँ । काठमाडौंबाट वि. सं. २०४४ मा श्री ५ को सरकार शिक्षा तथा संस्कृतिमन्त्रालय, पुरातत्त्वविभाग राष्ट्रिय अभिलेखालयद्वारा प्रकाशित, अभिलेख ५ वर्षमा छापिएको, पूर्णरत्न वज्राचार्यको भूमिसम्बन्धी केही तमसूक–ताडपत्र भन्ने निबन्धमा यो लिखतपत्र छापिएको छ (५५–५६ पृष्ठ) । तर त्यहाँ छपाइएको पाठ अत्यन्त भ्रष्ट भएकोले मूलसँग एकपल्ट फेरि रुजू गरी यथार्थ पाठ यहाँ दिएको छ ।

मूलपाठ

१. ᳲ श्रेयोऽस्तु ।। सम्वत् ५४५ वैशाखशुक्लःपञ्चम्यायां० ।। खवखना वंयोदेश यंथो डुदुं यंटागृह-वाशिनः सूरज भावोकस्य भातृसहस सहानुमतेन नामना सकाशात् ।। ध्वंगुगोष्ठाद्धिवाशिनः गोपालिकः चन्दपाल खगोकस्य पुत्र सहस् नामनेन स्वकीयं स्वभुज्यमानिक०् ।। ध्वंगु द्वलकोवुक्षेत्र-नामप्रदेशे ।। श्रीवक्षिणविहारे श्रीपात्रकुह्ला सुदिस वस्तुक्षेत्र पश्चिमतो

२. उत्तरतो पूर्व्वतो दक्षिणतश्च ।। एतत्मध्ये पूर्व्वदिशे प्लुत सहेन चतुररोपिनीकं यत्क्षेत्र बु रोवाङ्कु रोव पि ४ तत् क्षेत्र सर्षक०् पञ्चवर्षाविदना बन्दक तेनोदिश्य तेन गृहीतः । तत् सुवर्ण्णबम्म सिवकात्रय ऋषाकृत ऋष स्वं ३ आवदि वर्ष ५ तत्सुवर्णोपवृद्धि स्यात् ।। ताक्षत्र भोग लब्दिमात्रं् सकर्षकं् स्मपरिभोग्यं् ।। देविकराजिकविना सङ्कु व्यावादका-

३. ले तदा धार्ण्णकेन स्वयम्प्रतिसोधनिय०् ।। अत्र पत्रार्थेः साक्षिः श्रीयङ्गं वंलालंकोछें वंयछें वंटागृहाद्धिवासतव्यः जोतिमूलमीसः ।। श्रीखवाटबहार यंटागृहाद्धिवास्तव्य मनु मुल्मीसः ।। स यव खवखना यथो डुदुं यंटागृहवाशिन ह्मन्तु भावोसः ।। एते त्रय दृष्टेति ।। शुभ ।। ध्व बु धार्णकस्य भोगण ज्वङ तापति पो । स्मेत रनिमुब छह ।। शुभ ।।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

(पछाडि पट्टि)

स्वंगुं द्वलको बु आवदिपत्र ।।

(५ सङ्ख्या)

यस लिखतपत्रको मिति, ने. सं. ५५० [वि. सं. १४८७] आषाढशुक्लप्रतिपदा छ । यस पत्रको माइक्रोफिल्म, नेपाल राष्ट्रिय अभिलेखालयमा छ । यसको रीलसङ्ख्या, ई ११०९/१२ छ । यसमा पनि बायाँपट्टि माथिल्लो छेउमा माटाको गोलो छाप छ । तर माइक्रोफिल्ममा छापको चित्र स्पष्ट आएको छैन । यो लिखतपत्र अहिलेसम्म प्रकाशित भएको थिएन ।

मूलपाठ

१. १ श्रेयोऽस्तु ।। सम्वत् ५५० आषाढशुक्लप्रदिपद्या श्रीखप्वमुमाया ‸ श्रीबादिमस्थाने ‸ योलटोलके वास्तव्य ‸ व्युह्लदोल नियोगि जसरामनामन्यकस्य सकासात् अत्रेव स एव स्थाने गह्लछेँटोल अखय मुलमीस नामन्यकेन स्वकीयं

२. स्वभुज्यमानकं थानस्य उतरदिसप्रदेसे रामचन्द मुलमीस क्षेत्रे पच्छिमत ‸ ग्राहकस क्षेत्रे उतरत ‸ श्रीश्रीराजकुलक्षेत्रे पूर्व्वत ‸ दषिनत ‸ एतत्मधे दुवडोवलनामसंज्ञक० ‸ क्षेत्राक रोव छि १ तत क्षेत्र जथादेसकाल ‸ प्रवर्तमान-

३. क० ‸ तया सचारार्घेन स्ववर्ण्णमुलमादाय ‸ कयविक्रयस्वाधिनेन ‸ तवेनानिभुतुकन्यायेन क्रन विक्रीयत० ‸ भवति ‸ जदि स्या देवकराजिकव्याघातपर० ‸ तदा धार्ण्णकेन स्वयं परीसोधनियं ‸ आत्राथे दृष्टसुतज्ञातार साखि

४. गह्लछेँटोल आसप्त मुलमीस अढिकलाछ तातुमास ‸ लेषिक देवज्ञ मनिकराम एते त्रामय पुरुष प्रप्रमान ‸ सुभमस्तु सर्व्वदा ।। दछिटोया आमु मुलमील कलक जुरो० ‸ अंक पुरानदम्म जिमसो दाम १३ शुभ ।।

(६ सङ्ख्या)

यस लिखतपत्रको मिति, ने. सं. ६९८ [वि. सं. १६३४] मार्गकृष्णअष्टमी छ । मूल ताडपत्र, नेपाल राष्ट्रिय अभिलेखालयमा छ । यसको क्रमसङ्ख्या ८५३ हो र ५८ सङ्ख्याको बट्टामा यसलाई राखिएको छ । यसमा पनि बायाँपट्टि माटाको छाप छ । तर छाप फुटेकोले श्री अक्षर खण्डित भएको छ । यो लिखतपत्र अहिलेसम्म प्रकाशित भएको थिएन ।

मूलपाठ

१. १ शुभ श्रीयोऽस्तु ‸ सम्वत ६९८ मार्गश्रीमासे कृ(ष्णप)क्षे ‸ अस्तम्यया० ‸ श्रीभेमि मधेस्थामे ‸ ववयतोर ‸ ग्रहादिवासिनां ‸ चव्वाक ‸ वंताग्रहवास्त्रव्यं ‸ ग्रहाक ‸ सहिकुर ‸ नियोगि ‸ जित्रर ‸ अभय ‸ निमं फुकिजस्य नाम्नां सकासात्त ‸ शुदिस ‸ यंताग्रहवास्त्रव्यं ‸ धार्ण्णक ‸ सहेकुर ‸ ददा नियेगि ‸ केस ‸ नाम्नेकेन शुक्रियं शु[1] भुर्जमानक० थानसे उत्रदिस प्रव्यस्य प्र...

---

१. शु. माथि थपिएको छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

२. पश्चिमत्त ्र ग्रहाकस क्षत्रेन उतरत्त. पूव्वत्त. ध्रसिमाया दषिनतश्च. यतेमधेय. यंव्वकोद्वर-
क्षेत्रनामसंज्ञकं ्र तस्य क्षेत्राङ्कु रोनिक चतु रोव ४ कष १ धरनया व्वाकन तंङान[२] जुरो ्र ततक्षेत्र
जयादेसकारप्रवतमानस्तथा संचारायघेष्णं शुवर्ण्णमुरमादाय क्रयविक्रयश्चहाधिनेन क्रयन[३] विक्रयतं
भति. ज तस्या देविकराजिकप्रव्यावादकाले तदा धानकेन पलिश्चधनि(यञ्च)

३. दृष्टसाषि. सहेकुर किज नियोगि. मिलुसिंह. मेक लिषिति जिवनराज करत शुभ ।।

(७ सङ्ख्या)

यस लिखतपत्रको मिति, ने. सं. ७३७ [वि. सं. १६७४] भाद्रशुक्लपञ्चमी छ। मूल ताडपत्र, नेपाल राष्ट्रिय अभिलेखालयमा छ। केही वर्षअगाडि मूलबाट सारिएको यस लिखतपत्रको उतारमा यसको क्रमसङ्ख्या ९८४ हो र ६७ सङ्ख्याको बट्टामा यसलाई राखिएको छ भनी लेखिए तापनि अहिले रुजू गर्न जाँदा त्यस क्रमसङ्ख्या र बट्टामा अर्कै ताडपत्र राखिएकोले पहिले टिपिएको सङ्ख्या अशुद्ध रहेछ भन्ने देखिन गएको छ। हाल ताडपत्र फेला पार्न नसकिएकोले पाठ रुजू गर्न सकिएन। यो लिखतपत्र पनि अहिलेसम्म प्रकाशित भएको थिएन।

मूलपाठ

१. ९ सम्वत् ७३७ भाद्रपदशुद्धि ५ खोखना तवदेश गाडबु मूल लं यंताछे रथनचन्द भावोन थंपात तकछें नियोगि

२. जिकेसिंह षगियाके निस्ताल चोस्य काल याङा भाष थ्वते भाषा स येवो जिकेसिंह षगिया ससुरपिता दिवंगत

३. मेलो षगियाके स येवो रथनचन्द भावोन दाम छ टंका जाके चोकन त्याङ तयास अव मूलनो चोकनों

४. रथनचन्दन जिकेसिंह षगि पुरन पाचकं धुंग उदारपति वेहेरपं मदो धालडान निस्ताल चोस्यं काया उदारपति गेरु रसनों अकर्ण्ण जुरो साक्षि ।। स येवो गाडबु हाकु दोय षगी दृष्ट ।। शुभ ।। ।।

(८ सङ्ख्या)

यस लिखतपत्रको मिति, ने. सं. ७४१ [वि. सं. १६७७] माघपूर्णिमा छ। यस पत्रको माइक्रोफिलम, नेपाल राष्ट्रिय अभिलेखालयमा छ। यसको रीलसङ्ख्या ई १८८८।५ हो। यस लिखतपत्रमा छाप छैन। यो लिखतपत्र पनि अहिलेसम्म प्रकाशित भएको थिएन।

मूलपाठ

१. ९ संम्वत् ७४१ माघशुद्धि १५ ह्मदोडोल यंतागृह बानोल षगिया हस्तोद्धार ओहो दाम सा

२. ⁻द्वाय शुकि टंकाक तव शुकि टंका नसि २ तस्य वर्षप्रति फलन्त्र दाम शुकि[४] टंकाधा सा -

---

२. पहिले लेखेको मेटी °ङान लेखिएको छ।

३. °न माथि थपिएको छ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

३. हि शुकि टंका नसि २ थ्वते धारे थने जुरो ‸ निबन्दक शायस दाम शुकी टंका प्रत्य घ -
४. रसार बयस त्याङा घनि ‸ सकोबाहार श्रीगुणदेवजुप्रमूषन गायसमूचयन ‸ साक्षि

(दायाँपट्टि छेउमा)

१. चन्द्रकेतजुस
२. मेक दृत्र
३. शुभ ।।
(पछाडिपट्टि)
१. बानोर षगि
२. ।।

(९ सङ्ख्या)

यस लिखतपत्रको मिति, ने. सं. ८४८ [वि. सं. १७८५] श्रावणकृष्णपञ्चमी छ । यस पत्रको माइक्रोफिलम, नेपाल राष्ट्रिय अभिलेखालयमा छ । यसको रीलसङ्ख्या ई १०६८।४५ हो । यो लिखतपत्र पनि अहिलेसम्म प्रकाशित भएको थिएन ।

मूलपाठ

१. ႑ श्रेयोऽस्तु ।। सम्वत ८४८ श्रावणकृष्णपंचम्यान्तियौ श्रीललितव्रुमायां श्रीमानीग्लात्पूर्व्वस्थ यम्बलंमगुडि तुंथिग्लछेर्नानि यौतागृह विष्णुसिंह भावोया नाम्ना सकासात् ।। च्याश्ल ब्वाकासि लं यन्तागृह त्येजराम खड्गि[५]या भ्रात्य सहया नाम्नेन स्वक्रीयं स्वमुज्यमानिकं ।।
२. बाहालिबिक्षेत्रनामप्रदेशे ‸ गुथिया क्षेत्रेण पश्चिमोत्तरतः ।। श्रीलक्ष्मीनारायण भारोस क्षेत्रेणोत्तरतः मार्ग्गेण पूर्व्वतः महाबुद्धगुथिया क्षेत्रेण दक्षिणतश्च ‸ एतन्मध्ये तत्क्षेत्र द्वयो रोपनिकं रोव नसि २ यथानग्लकालप्रवर्त्त मानस्तथा संचा -
३. रार्थेन यथोचिन्मूल्यमादाय क्रयविक्रयस्वाधिनावर्त्तकन्यायेन क्रयेन विक्रयत्तं भवति यदि स्या देविकराजिकं विना यदि शंकटविवादादिकं स्यात्तवा धार्ण्णकेन परिसोधनीयं अत्र पत्रार्थे साक्षि धार्ण्णकस्य पितृव्य धनचा खड्गि[५] दृष्ट ।। क्री -

(पछाडिपट्टि)

१. प्न सर्व्वसोधान पूरण पाचकं धुंव जुरो ।। शुभं ।।

(१० सङ्ख्या)

यस लिखतपत्रको मिति, ने. सं. ८८४ [वि. सं. १८२१] श्रावणशुक्लतृतीया छ । यस पत्रको माइक्रोफिलम, नेपाल राष्ट्रिय अभिलेखालयमा छ । यसको रीलसङ्ख्या ई ६७०।२६ हो । माइक्रोफिलम राम्ररी नखिँचिएकोले पाठ अलि अपूर्ण छ । यो लिखतपत्र पनि अहिलेसम्म प्रकाशित भएको थिएन ।

---

४. शुकि तल खाली ठाउँमा थपिएको छ ।

५. मूलमा खड्गिको ड् र ग जोल्टाएर लेखिएको छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

मूलपाठ

१. स्वस्ति ।। सम्वत् ८८४ श्रावणमासे ् शुक्लपक्षे ।। तृतीयां तिथौ ।। श्रीमत्कान्तिपुरमहानगरे ।। श्रीयम्बुसुवर्णपनारिमहास्थाणे ् श्री॑ति -

२. ॑नके ।। तेओदतोल ग्वसिफलेर यौताछे नियोगी ् धर्मसिंहन बुया ।। कमिलाछेतोल ् जमर-बाहार वंता दुथछे अयतिन हेङा ।।

३. जर्यासहया बुन (यौ)ता गुथिया बुन यता ।। मनिया बुन यिता ।। थुति चतुराघातन दु ् जिदोलं र चुर २ थ्वति त्वाक पतिन सुक्रीबिक्री त -

४. नं हेङा ।। प्रत्ति ् घरसार बयस हेङा ।। दृष्टशाक्षि ् मातृ गुणवंत ।। मूरक टं १३ ङयारे ।। शुभ ।।

□

ज्योतिर् मल्लले गरिदिएको फार्छेपत्र

—महेशराज पन्त

वि. सं. २०४२ चैत्रमा छापिएको **पूर्णिमा** ६७ अङ्कका ४२–४६ पृष्ठमा **यक्ष मल्लले गरिदिएका दुइवटा ताडपत्र** भन्ने मेरो निवन्ध छापिएको छ। त्यहाँ मैले ने. सं. ५९३ [वि. सं. १५३०] वैशाखशुक्लसप्तमी र ने. सं. ६०१ [वि. सं. १५३८] द्वितीयाषाढकृष्णचतुर्थीका दुइवटा लिखतपत्र छपाएको छु। ती दुवै पत्र जग्गा वेची राजा यक्ष मल्लले गरिदिएका फार्छेपत्र हुन्।

यक्ष मल्लभन्दा अगाडिका राजाका त्यस्ता लिखतपत्र त्यस वेलासम्म नपाइएकाले

> **यक्ष मल्लका बाबुबाजेका लेनदेनसम्बन्धी यस्ता पत्र नपाइएकाले र उनकै पनि अघिल्लो समयका यस्ता पत्र नपाइएकाले नेपालको इतिहासका विद्यार्थीहरूको लागि यो पत्र निकै चाखलाग्दा हुन गएका छन्।**
>
> **(४४ पृष्ठ)**

भनी मैले त्यस वेला लेखेको थिएँ। अहिले खोज्दै जाँदा यक्ष मल्लका बावु ज्योतिर् मल्लको पनि त्यस्तो लिखतपत्र भेट्टिएकोले त्यो पत्र यहाँ छपाउँदैछु।

यस लिखतपत्रको मिति, ने. सं. ५४० [वि. सं. १४७७] वैशाखशुक्लपञ्चमी छ। मूल ताडपत्रको माइक्रोफिल्म, नेपाल राष्ट्रिय अभिलेखालयमा छ। यसको रीलसङ्ख्या ई २२५२/१८ हो। त्यस ताडपत्रमा बायाँपट्टि माथिल्लो छेउमा एकमुनि अर्को गरेर लहरै माटाका, चारैतिर थोपैथोपा भएका, ३ वटा गोला छाप छन्। सबैभन्दा माथिल्लो छापमा बायाँ श्री, त्यसमाथि सूर्य, दायाँ श्री, त्यसमाथि चन्द्र र तल त्रिशूल छन्। बीचको

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

छापमा बायाँ श्री, त्यसमाथि सूर्य, दायाँ पनि श्री, त्यसमाथि चन्द्र र बीचमा खड्ग छन् । तल्लो छेउको छापको माथि बायाँ श्री, त्यसमाथि सूर्य, दायाँ श्री, त्यसमाथि चन्द्र, बीचमा खड्ग र त्यसको तल चार अक्षर जति छन् । माइक्रोफिलममा ती अक्षर स्पष्ट नआएकाले पढ्न सकिएन । ठिमीका अनन्त मुलमीलाई ३ रोपनी जग्गा बेची ज्योतिर् मल्लले गरिदिएको यो फार्छेपत्र अहिलेसम्म प्रकाशित भएको थिएन ।

मूलपाठ

१. ॐ शुभ ।। श्रीश्रीजयजोति मलदेव प्रभु ठाकुरसन ्-। थेंमि थंयोटोल ् पसलछें ् अनंत मुलमी ् प्रशादापा ् एंदगाह्ल बु रोव ३ थ्व बु

२. अखया ् मकप्तियाके ् गवन्दक जोंङा ् थ्व बु नाठि दुं बिस्व ् थ्व बुया पोसक डोहरपं ् क्रयबिक्रयन ् प्रशादारपा जुरो० ् चा-

३. त्राघाट ् वंयो ् येयो ् योयो ् श्रीराजकुलबु ् यंयो जयपति दुवारया बु ।। थ्व बुया ् वा साल मकेग्व-। थ्वतेया दृष्ट-

४. साखि जयतराज अपासे मारोश ् आखर कायस्त हरसराज ् या ् एते प्रमानमिति -। सम्बत ५४० वंशाषशुद्धि ५ शुभ ।।

□

नियोगीसम्बन्धी थप लिखतपत्र

—महेशराज पन्त

कसाहीसम्बन्धी, ताडपत्रमा लेखिएका दशवटा लिखतपत्र भन्ने निबन्ध आधाआधा छापिइसकेपछि नियोगीसम्बन्धी अर्को एउटा लिखतपत्रमा मेरो आँखा परेकोले त्यसलाई यहाँ प्रकाश गर्दछु ।

यस लिखतपत्रको मिति, ने. सं. ५७७ [वि. सं. १५१४] श्रावणकृष्णदशमी छ । यस पत्रको माइक्रोफिलम, नेपाल राष्ट्रिय अभिलेखालयमा छ तापनि यसको रीलसङ्ख्या अहिले पत्ता लाउन सकिएन । यस पत्रमा छाप छैन । यो लिखतपत्र अहिलेसम्म प्रकाशित भएको थिएन ।

भक्तपुर वादिमस्थान योलटोल बस्ने नियोगी जसरामले वि. सं. १४८७ मा एक रोपनी जग्गा किन्दा लेखिएको पत्र योभन्दा अघिल्लो लेखमा ५ सङ्ख्याको रूपमा छापिएको छ । तिनै नियोगी जसरामले २७ वर्ष जति- पछि दुइ रोपनी जग्गा बेची गरिदिएको फार्छेपत्र यो हो । जसरामको नामको अगाडि अघिल्लो पत्रमा व्युह्लदोल लेखिएको र यस पत्रमा चाहिँ व्याह्लदोल लेखिएको छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

मूलपाठ

१. सम्वत ५७७ श्रावणवद्धि १० वनमालाकार ् रामउव्झाकस्य नामना शकासात ् फाह्लदोल नियोगि जसराम(क)-

२- स्य नामनेन केनं स्वकियं स्वभूज्यमानिकं ् थानस्य उत्तरदिशप्रदेशे ् चत्राघाट ् वंयो श्रीसास्कं- विनायकस भुं (ये)-

३. थो शोत मुलमीया वु ् योथ्व ् यंथ्व श्रीराजकुलभुं ् श्वतेमघेश चोगो ् दुम्बाडोबल्लमसघेयं ् रोव नेपेक २ व – –

४. विक्रयन थोस्य काया जुरो०् देवकराजिकव्याघात प्र धाण्णंकेन परिसोधनियं ् साषि ् धार्ण्णकया छय उदाख गि ...

□

मखनटोलको गरुडमूर्तिको पीठको शिलालेख

(वि. सं. १६४०)*

–महेशराज पन्त

मखनटोलमा (हाल मूर्ति नभएका) नारायणको पूर्वाभिमुख मन्दिर छ । त्यस मन्दिरको अगाडि गरुडको पश्चिमाभिमुख शिलामूर्ति छ । त्यस गरुडमूर्तिको पादपीठ केही महीनाअगाडिसम्म पनि जमीनभित्र धसिएर रहेको थियो । दक्षिण एशियाली क्षेत्रीय सहयोगसङ्गठनको तेस्रो बैठक काठमाडौँमा हुने प्रसङ्गमा त्यतातिरको सडकको पनि सुधार गरिँदा त्यस गरुडमूर्तिलाई जमीनभन्दा माथि उठाएर राखिएकोले त्यसको पीठको अभिलेख अहिले देखिन गएको छ । त्यस मूर्तिको तल्लो पीठमा उत्तर, पश्चिम र दक्षिणपट्टि गरेर अभिलेख कुँदिएको छ । उत्तरपट्टिको अभिलेख भएको ढुङ्गाको लम्बाइ र दक्षिणपट्टिको अभिलेख भएको ढुङ्गाको लम्बाइ २९ अङ्गुल छ र पश्चिमपट्टिको अभिलेख भएको ढुङ्गाको लम्बाइचाहिँ ५० अङ्गुल छ । चौडाइचाहिँ सबैको ९.४ अङ्गुल छ । अभिलेख फुटेर ठाउँठाउँमा पाठ

---

*यो लेख वि. सं. २०४४ माघ महीनामै छापाखानामा गएको हो । यसैबीच यो अभिलेख श्री ५ को सरकार पुरातत्त्व-विभागद्वारा प्रकाशित **प्राचीन नेपाल**को १०४ संख्याको नेपाली खण्डका १९–२४ पृष्ठमा श्यामसुन्दर राजवंशीद्वारा छापियो । तर **प्राचीन नेपाल**मा छापिएको पाठ कहीँकहीँ यथार्थ नभएकोले र त्यहाँ त्यस गरुडमूर्तिको कालको विषयमा लेखिएको कुरा पनि ठीक नभएकोले **प्राचीन नेपाल**मा छापिएको लेखबाट यो लेख गतार्थ नभएको ठानी छपाइएको छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

खण्डित छ तापनि पढ्न सकिने जति पाठ पढी यहाँ प्रकाश गरिएको छ।

उत्तरपट्टि

१. ॰ ॐ नमो नारायनाय ॥
२. वाहन ,, समेति करोतु कल्याण...
३. श्रीराजाद्धिराज ,, श्रीश्रीजयशिवसिं(हदेव प्रभु ठाकुर) श्रीश्री-
४. जयरणजिर्तासहदेव प्रभु ठाकुरस विजयराज्ये ज्वजमान
५. श्रीखप्व , मंगलाछतोल ह्न॰रछे , राजवंस उद्धव बाबुसन , श्री-
६. श्रीश्रीमाधव मत्राडसं ,, वसुबाधन आदिनयातं बु दुंता जुरो ॥

पश्चिमपट्टि

१. द बू रोव ४ चा -- ववके फं ४० बू रोव ५ × कादोल के फं ५५ बू -----------
बू रो ४ ...
२. रोव ६ के फं ६० गडवू रोव २ के फं २० गामक्व बल कर्ष २ जुरो ,, ब्रखप्रते थ्वते के प्यंदन ,, देवलहिक ब्राह्मणजु बिय
३. के फं ९९ × ब्राह्मणजुन निस्त्रपे , नित्यपूजा चेत सिंध्र के ग्वड ,, नित्य मत ,, थ्वते ब्राह्मणजुन , निस्त्रपेमाल जुरो ॥ ॥ वसुबाध–
४. नयातं , के फं ३१ × थ्वते जाकेन , दानपत्रस चोङथ्यं निस्त्रपेमाल जुरो ॥ ॥ पुतछायातं के फं ३७ थ्वते जाकेन , दान-
५. पत्रस चोङथ्यं ,, निस्त्रपेमाल जुरो ,, ॥ ॥ एन्द्रजात्रायात ,, के फं ४१ थ्वते जाकेन ,, दानपत्रस चोग्वथ्य निस्त्रपेमा–
६. ल जुरो ॥ ॥ कार्त्तिकयातं जाके फं १५ थ्वते जाकेन ,, शिव थाय वो ,, अराग मेतं व जुरो ॥ ॥ सा छोनके
७. यात जाके फं १५ × थ्वते जाकेन ,, दानपत्रस चोग्वथ्यं निस्त्रपेमाल जुरो ॥ ॥ भुय ज्वजमान ,, हेलामयिसन ,, माहे–

दक्षिणपट्टि

१. लमयिसन ,, ग्वविनिमयिसन ,, मालतिमयिसन ,, मधुलिकामयि-
२. सन दुंता ,, गामक्व बल कर्ष ४ जुरो ,, ब्रखंप्रते थ्वते बलया बलसान-
३. न ववथ्य ,, श्रीएन्द्रजात्रान ,, देवस ह्ङवने[1] बोय निसलाव जो पि ४ दो-
४. यकं ,, दानपत्रस चोग्वथ्यं निस्त्रपेमाल जुरों ॥ ॥ सम्वत् ७०३ आ-
५. षाढमासे शुक्लःपक्षे ॥ तृतीयान्तिथौ ॥ ॰ ॥ शुभ ॥

---

१. मूलमा ह्ङवनेको ह् र ङ जोल्टाएर लेखिएको छ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

ने. सं. ७०३ (वि. सं. १६४०) आषाढशुक्लतृतीयाको दिन शिवसिंह र रणजित्सिंहको विजयराज्यमा राखिएको यस अभिलेखमा माधव भट्टारक (मखनटोलका हाल मूर्ति नभएका नारायण) को पूजाआजाको लागि भक्तपुरका राजवंश उद्धव बाबुले गूठी राखेको बेहोरा परेको छ ।

मखनटोलको गरुडमूर्तिलाई लिच्छवीकालको अर्थात् विक्रमको पाँचौं/सातौं शताब्दीको[२] भनी कलैतिहासिकहरूले मानिआएकोमा त्यस गरुडमूर्तिको पीठमा भने वि. सं. १६४० को अभिलेख कुँदिएको देखिएकोले यस विषयमा अलि गहिरिएर विचार गर्नुपरेको छ ।

कुनै मूर्तिको पीठमा लेख कुँदिएको छ भने त्यस लेखको सम्बन्ध त्यही मूर्तिसँग हुन्छ भन्ने कुरा हामी सबैलाई थाहा भएकै हो । यस कारण हाम्रो यस गरुडमूर्तिको पीठमा कुँदिएको लेखको पनि त्यही मूर्तिसँगै सम्बन्ध हुनुपर्ने हो तापनि त्यस लेखमा गरुडमूर्तिको विषयमा कुनै कुरै नलेखी खालि माधव भट्टारकलाई गूठी राखेको कुरा मात्र लेखिएकोले झट्ट हेर्दा हामी रनभुल्लमा पर्न जान्छौं तापनि यस प्रश्नको समाधान गर्न नसकिने चाहिँ होइन ।

पीठमा अभिलेख कुँदिएका अरू कुन कुन गरुडमूर्ति छन् त भनी सम्झँदै जाँदा ह्युमतटोलको र मरुटोलको गरुडमूर्तिको सम्झना मलाई आउँछ । ने. सं. ७६१ [वि. सं. १६९८] वैशाखशुक्लद्वादशीको दिन राजा लक्ष्मीनरसिंह मल्ल र उनका छोरा प्रताप मल्लको उभयराज्यमा मानसिंह भारो, तिनका भाइ मनोहरसिंह भारो र तिनीहरूका आमा मङ्गलीलक्ष्मीले गरुडमूर्तिको स्थापना गरे भन्ने कुरा ह्युमतटोलको गरुडमूर्तिको पीठमा स्पष्टसँग लेखिएको छ ।[३] यतापट्टि मरुटोलको गरुडमूर्तिको अभिलेखमा पनि, ने. सं. ८१० [वि. सं. १७४६] कार्तिककृष्णपञ्चमीको दिन राजमाता ऋद्धिलक्ष्मी, राजा भूपालेन्द्र मल्ल र (उनका मन्त्री) लक्ष्मीनारायणले त्रैलोक्यमोहन नारायणको अगाडि गरुडमूर्तिको स्थापना गरे भन्ने कुरा स्पष्टसँग लेखिएको छ ।[४] यता हाम्रो गरुडमूर्तिको पीठको अभिलेखबाट भने ने. सं. ७०३ [वि. सं. १६४०] आषाढशुक्लतृतीयाको दिन शिवसिंह र रणजित्सिंहको विजयराज्यमा भक्तपुर मंगराछटोलका राजवंश उद्धव बाबुले र अरू ५ जना स्वास्नीमान्छेहरूले माधव भट्टारकको पूजाआजाको लागि गूठी

---

२. वि. सं. २०३० मा अस्कोनाबाट प्रकाशित, **आर्तिबुस् आजिए** [एशियाका कला] को ३५ वर्षका १–२ अङ्कमा छापिएको मेरी शेफर्ड स्लसर र गौतमवज्र वज्राचार्यको **सम् नेपालीज् स्टोन् स्कल्प्चर्ज् : ए रिअप्रेज्अल् विदिन् देर् कल्चरअल् थान्ड् हिस्टरइक्ल् कन्टेक्स्ट्** [पत्थरका केही नेपाली मूर्ति– संस्कृति र इतिहाससम्बन्धी सन्दर्भभित्र तिनको पुनर्मूल्याङ्कन] भन्ने निबन्ध, सो अङ्कको १३७ पृष्ठ ।

वि. सं. २०३१ मा लाइडनबाट ई. जे. ब्रिलद्वारा प्रकाशित, प्रतापादित्य पालको **दि आर्ट्स् अफ् नेपाल्** [नेपालका कला] १ भागको ७२ पृष्ठ, ९९–१०० सङ्ख्याका चित्र ।

वि. सं. २०३९ मा प्रिन्स्टनबाट प्रिन्स्टन युनिभर्सिटी प्रेसद्वारा प्रकाशित, मेरी शेफर्ड स्लसरको **नेपाल् मण्डल** १ भागका १५८, २५१ पृष्ठ ।

३. वि. सं. २०४१ मा प्रकाशित **पूर्णिमा** ६० अङ्कको २८ पृष्ठमा छापिएको, महेशराज पन्तको **लक्ष्मीनरसिंह मल्लको र प्रताप मल्लको पालाको अप्रकाशित शिलालेख** भन्ने निबन्ध ।

४. वि. सं. २०१९मा ललितपुरबाट जगदम्बा–प्रकाशनद्वारा प्रकाशित, धनवज्र वज्राचार्य, रामजी तेवारी, देवीप्रसाद भण्डारी, भोलानाथ पौडेल, शङ्करमान राजवंशी, गौतमवज्र वज्राचार्य, महेशराज पन्त र नयनाथ पौडेलको **इतिहास–संशोधनको प्रमाण–प्रमेय** मूल भागका २८२–२८३ पृष्ठ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

राखेको कुरा मात्र बुझिन्छ । अर्को शब्दमा भन्ने हो भने हाम्रो यस अभिलेखमा गरुडमूर्तिको स्थापनाको विषयमा एक शब्द पनि परेको छैन ।

हाम्रो गरुडमूर्तिको पीठको अभिलेखमा त्यस गरुडमूर्तिको स्थापनाको विषयको कुरै नपरेको र ह्यु मतटोलको र मरुटोलको गरुडमूर्तिका पीठका अभिलेखमा भने त्यहीं त्यहीं गरुडमूर्तिकै स्थापनासम्बन्धी कुरा परेकाले हाम्रो गरुडमूर्तिको पीठमा कुँदिएको लेखको सम्बन्ध त्यस मूर्तिसँग छैन कि भन्ने देखिन गएको छ ।

यस विषयमा विचार गर्दै जाँदा हाम्रो गरुडमूर्तिको दोहोरो पीठपट्टि मेरो दृष्टि जान्छ र ह्यु मतटोलको गरुडमूर्तिमा पनि हाम्रो गरुडमूर्तिमा जस्तै दोहोरो पीठ भएको कुरा उल्लेखनीय छ। यी दुवै गरुडमूर्तिमा दोहरो पीठ भए तापनि ह्यु मतटोलको गरुडमूर्तिको माथिल्लो पीठमा[५] लेख कुँदिएकोमा हाम्रो गरुडमूर्तिमा भने तल्लो पीठमा लेख कुँदिएको कुरा उत्तिकै उल्लेखनीय छ । ह्यु मतटोलको गरुडमूर्तिको माथिल्लो पीठमा लेख कुँदिएको र त्यस लेखमा त्यहीं गरुडमूर्तिको स्थापना गरेको कुरा परेकोले र हाम्रो गरुडमूर्तिको भने तल्लो पीठमा लेख कुँदिएको र त्यस लेखको त्यस गरुडमूर्तिसँग सम्बन्ध नदेखिएकोले हाम्रो गरुडमूर्तिको पीठको लेख पछिको हो भन्ने देखिन गएको छ ।

कलैतिहासिकहरूले शैलीको आधारमा हाम्रो गरुडमूर्तिलाई प्राचीन ठहऱ्याएकोमा हाम्रो गरुडमूर्तिको पीठको अभिलेख अहिले भेट्टाइए तापनि तल्लो पीठमा कुँदिएको, गरुडको प्रसङ्गै नपरेको त्यस अभिलेखको सम्बन्ध हाम्रो गरुडमूर्तिसँग छैन भनी निर्धक्क भन्न सकिन्छ ।

□

नेपाली काँचो कागतमा लेखिएको वि. सं. १७१७ को पाटनको लिखतपत्र

—महेशराज पन्त

कागतको चलनचलती हुनुभन्दा अगाडि हाम्रो यतातिर ताडपत्रमा पुस्तकपत्र लेखिन्थे भन्ने कुरा हामीलाई थाहा भएकै हो । कागतको चलनचलती भइसकेपछि पनि लेनदेनका लिखतपत्र चाहिँ धेरै पछिसम्म पनि नेपालखाल्डोमा ताडपत्रमै लेखिने गरेको कुरा पनि हामीलाई थाहा भएकै हो । तर नेपाली काँचो कागतमा पनि लिखतपत्र यहाँ आकलझुकल लेखिन्थे भन्ने कुरा खोजी गर्दै जाँदा थाहा भएको छ । लिखतपत्रको प्रामाणिकताको लागि ताडपत्रमा जहाँनिर माटाको छाप लाइन्थ्यो, त्यहीँनिर कागतमा लाहाछाप मारिने चलन भएको कुरा यस प्रसङ्गमा स्मरणीय छ । यस्तो एउटा लिखतपत्र तल प्रकाश गरिँदैछ ।

---

५. दि आर्ट्स् अफ् नेपाल् १ भागको १०४ सङ्ख्याको चित्र ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

यस लिखतपत्रको माइक्रोफिल्म, नेपाल राष्ट्रिय अभिलेखालयमा छ। यसको रीलसङ्ख्या ई २१३६/२२ हो। यहाँ छापमा श्रीश्रीनिवास मलदेवान देखिन्छ र छाप अलिकति फरेको छ।

मूलपाठ

१. ७ स्वस्ति ।। श्रीश्रीजयश्रीनिवास मल्लदेव प्रभु ठाकुरसन ‚ ह्वरोदोल ननि योतागृह प्रजापति लखम थकुरयातं खलंपि बु रोव षु ६ ध्वतेया स्वंबोस छिबो ह् ङ[१]वया

२. लुंबु जुवस तोलतं बिया जुरो ‚ थ्वतेया दृष्ट ‚ साक्षी ध्वप्वं गाडगृह अमात्त विश्वराम भारोस ‚ लिखित दैवज्ञ उद्धवराज ‚ सम्वत् ७८० आषाढशुद्धि ४ जुरो ।।

◘

प्रतापसिंह शाहले ज्ञानदेव धामीलाई नुवाकोट–भैरवीसम्बन्धी पजनीको अख्तियार दिई गरिदिएको अहिलेसम्म प्रकाशमा नआएको पत्र

—महेशराज पन्त

श्रीदुर्गा सहाय

१

श्रीभैरवि

१. स्वस्ति श्रीमन्माहाराजाधिराजकस्य रुक्का = = = =

२. आगे ग्यानदेउ धामिके – – – – – विका मार्फत्का षेत् गु-

३. ठ जागिर. षलक्. दमायां. नगरा एतिको पजनि

४. तिमिलाइ बक्स्यौं जस्लाइ दि बन्दछ देउ. अरुले

५. पजनि गर्न पाउंनन्. आपना षातिर्जामासित प-

६. जनि गर. इति सम्वत् १८३२ चैत्रवदि ४ रोज ७ शुभं

(बायाँपट्टि छेउमा छैटौं पङ्क्तिमा उल्टो गरेर)

म् //

(यस लालमोहरको सकल भद्रकालीमा रहेको गुठीलगत तथा तहबीलकार्यालयमा छ।)

□

---

१. मूलमा ह् ङ्वयाको ह् र ङ जोल्टाएर लेखिएको छ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

विद्रोहपछि वि. सं. १८५० मा लच्याङका मुर्मीलाई थामिदिई गरिदिइएको, अहिलेसम्म प्रकाशमा नआएको पत्र

—महेशराज पन्त

श्रीदुर्गा सहाय १

श्रीभैरवि

१. स्वस्ति श्रीमन्महाराजाधिराजकस्य रुक्का——————
२. आगे. लच्याङका मु:र्बि. प्रजापति. तिमिहरुका गाउंका उ-
३. पद्राया. कुल् पस्ता तेस् हुल्मुल्मा जो साजिधुवा हुन्
४. काटिया. उन्का. कविलालाई. आपनाआपना जग्गामा
५. बस भनि फिराईबक्स्यंको छ. तिह्मेरुको घरबारि. षेत. षो-
६. रिया. जो रह्याको आल्माल्. भागिगयाका जो छौ. आ-
७. पना घरबारिमा आई बस. धामिका मार्फत् – – – को
८. टहल परापुर्वको रित गर. ईति संम्वत् १८५० साल
९. श्रावणशुदि २ रोज ४ मुकाम कांतिपूर. शुभम्—

(पछिल्तिर)

मारफत रणजीत पांडे

(यस लालमोहरको सकल भद्रकालीमा रहेको गुठीलगत तथा तहबीलकार्यालयमा छ ।)

□

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

कास्को राज्यका संस्थापकको कुरा परेको, अहिलेसम्म प्रकाशमा नआएको पत्र

—महेशराज पन्त

श्री ५ जीजु जत्तीषान्

१. स्वस्ति श्रीगीरीराजचक्रचुडामणीनरनारायणत्यादीवीवीधवीरुदावलीवीरा-
२. जमानमानोनत्तश्रीमन्माहाराजाधीराजश्रीश्रीश्रीमाहाराजेगी-
३. र्वाणयुद्दवीक्रम्साहबाहादुरसंसेरजंगदेवानाम् सदा समरवीजयी-
४. नाम् ——— ——— ——— ———
५. आगे कृष्णा अधीकारीके — — ले कास्कीमा प्रवेस गर्दा तींरा[1] जी-
६. जुलाई. कास्कीकोट्को सुरो ७ सयमाको प्रोहीत् सर्वरकं माफ गरी दीया-
७. को रहेछ आज कमलापती अधीकारीका संतान्लाई हीजो पायाबेमोजीं
८. थामीबक्स्यौ हाम्रो जय मनाई पुर्षोली[2] थीती जानी षातीरजामासीत भो-
९. ग्य गर ईती संवत् १८६० साल मीती भाद्रवदी ३ रोज १ सुभं ——— ———

(यस लालमोहरको नकल भद्रकालीमा रहेको गूठीलगत तथा तहबीलकार्यालयमा छ ।)

□

---

१. नकलमा– तीरा ।
२. नकलमा– पुर्बोली ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

वि. सं. १९९५ को नेपालको राजनीतिविषयका केही अप्रकाशित पत्र

– दिनेशराज पन्त

(१ सङ्ख्या)

१. 21 जस्टिस चन्द्र माधव रोड
२. कलकत्ता[1]
३. माघ २ गते
४. स र्का र
५. भिक्षुक सिमरा वाट विदा भई पौष २७ गते वु धवार
६. को व्याहान क ल क त्ता आइ पुगे को खवर तार द्वारा जाहेर
७. गरी पठाए को हुं.
८. ज. शङ्कर सं शेर ज. व. राणाले वनारस वा ट हामी
९. ति नै ज ना भाई ला ई सुवर्ण तु ला को निम न्त्रणा तार द्वारा
१०. पठाइ व क्से को मा दा ज्यै ज्यू का छोरा गुरुरा ज खगे न्द्ररा ज उहीं
११. व नारस मा हुनाले र, यहाँ डाक्टरको औषधिसमेत चलि-
१२. रहे कै हु ना ले उहाँ दा ज्यै ज्यू सवारी भएन. भाई गुरुरा ज विश्वरा ज
१३. लाई अऊसम्मपनि ज्वर आउदै गरे को ले सट्टामा छोरा लाई
१४. व नारस पठाए. पहि ले देखी एक ज ना ऋत्वि कको पजनी
१५. आएको, सु वर्ण तु ला जस्तो काम को आफुं लाई निम न्त्रणा
१६. समे त आएको, एक रा त को वा टो, श्री ३ वडामहारानी आफ्नै
१७. चे ली र धे रै वर्ष सम्म से वा शुश्रू षा समे त गरि रहे को समेत
१८. हु ना ले न जानु कृ तघ्न ता हो ला, जानु नै वढि या हो ला भ न्ने
१९. ठहरा ई छो रा लाई यहीं छोडी, पौष मासा न्त को दिन यहाँ वाट
२०. हिडी माघे संक्रान्ति को दिन व्याहा न का शीमा पुगी, गङ्गा जीमा
२१. स्ना न स न्ध्या गरी भु ल न पु र को वा ल च न्द्र प्या लेसमा गएं, त्यहीं
२२. [2]पूर्वा ङ्ग को काम ना नी छोरा गुरुराज खगे न्द्ररा ज ले गराएका

---

१. पहिलो र दोस्रो पङ्क्ति रोमनमा लेखिएका छन् ।

२. यस पङ्क्तिदेखि मूलको दोस्रो पत्र शुरू हुन्छ, त्यहाँ शिरमा २ लेखिएको पनि छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

२३. रहेछ न्. म पुगे पछि काम गराइदिने कुरा म लाई
२४. हुकुम भएको ले मै ले स वै त्यो दिन को काम गराइ दिएँ.
२५. श्र द्धासाथ का म भएको थियो, प्र स न्नें हो इ वक्सियो.
२६. सुवर्ण तु लामा ५४०० तो ला जति सुन चढ्यो. आचार्य
२७. लाई ३०० तोला, व्रह्मा लाई ६० यही क्रमसंग मण्डप भित्र
२८. का जम्मै लाईगरी ८७० तो ला वक्सियो. जम्मै ऋत्विक्
२९. हरू नेपा ली मात्र थिए. त्यो देखि वाहेक १००० नेपाली
३०. व्राह्मण हरू लाई आधाआधा तो ला का दर्ले ५०० तोला
३१. सुन त्यस्मा खर्च भयो. वाकी रहेको सुवर्ण को प्रामोसरी
३२. खरीद गरी त्यस्को व्या ज वाट वि द्या पढ्ने वि द्या र्थी ला ई प्रति
३३. वर्ष वक्सने विचार गरि व क्से को छ भन्ने अरु वाट सु नें.
३४. सं क ल्पमा धर्म कार्य मा भ न्ने वो ली परे कोछ.
३५. मण्डप भि त्र वावुहजुर विष्णुसंशेर र वावु साहे व
३६. युवरा ज जङ्ग का छोरा (पटि या ला रा जा का ज वाई) वाहे क
३७. अरु सवं सपरि वार जनर लसाहे व हरू भि त्रै रा ज भएको
३८. थियो. सपरि वार भूपा लसंसेर जङ र, श्री वलरामपुर
३९. की वा वामहारानी पनि राजभएको थियो. क. कर्णविक्रम
४०. आदि माइति हरुपनि हुनु हुन्थ्यो. एक जना केही प्रति ष्ठे
४१. पाए की माई जो पनि रहीछ न्, ति नी मण्डप वाहिर मे चमा
४२. थिई न्. वावु हजुर हरू काम सिद्धिएपछि मण्डप वाहिर
४३. सवारी भएर फोटुहरू खिकी वक्सि यो यो सवै छोरा हरूले
४४. गर्न दिए र मेरो इ च्छा पुग्यो भ न्ने हुकुम हु न्थ्यो.
४५. [3]नेपा ली १००० जना व्राह्मणथिए, नी जहरू लाई मिठाई
४६. दही फलफुल त र्का री आदि रात्रं किसम को खुवाउने
४७. प्रबन्धथियो. "सुवर्ण तु ला को द्रव्य ले का शीमा
४८. नेपा ली को एउटा धर्म शा ला व नोस्. व न्ने भए तिमी
४९. हरू सवं ले जान्. न भए न जा नू भनी ३।४ दि न अघि
५०. देखी वरावर मुरली भ न्ने देशद्रो हीले व नार स मा लेक्चर
५१ दिइ राखे का थिए रे. तर सो कुरा नसु ने र नंहोला
५२. १००० व्राह्मणमा २०।२५ जनामात्र खुवाउने वखत
५३, सम्म आइपुगेका थिए न न् अरु त सवै जम्मा नंथिए.
५४. १०/१५ जना त्यहा हाजिर भएका व्राह्मणहरू ले हामी

---

३. यस पङक्तिदेखि तेस्रो पत्र शुरू हुन्छ, त्यहाँ शिरमा ३ लेखिएको पनि छ।

५५. नेपाली को यहां धर्म शाला नहु नाले सारै दुःख छ
५६. भनी कराएका थिए. के ही ज वा व भएन. व्राह्मण
५७. मा त्र १००० जना व नारस का वासि न्दा पुग्नु त नस क्न्यै हुन्,
५८. तर सुवर्ण तु ला को ह ल्ला ले नेपा लतिर वाट नि क्कं नै आएका
५९. रहेछन्. भूमि आदि दानमा गरी आ चा र्य लाई कं रु २४०० जति अरुपनि थियो.
६०. १ वजि सक्यो व्राह्मण द्वारा रो टी त र्का री तयार पार्न
६१. लाउछु, ज्यू नार भएर जा नु भए वढि या हुन्थ्यो भन्ने हुकुम
६२. भए को ले एकछि न वसी खाने कुरा तयार भएपछि हामी
६३. सर्व गुरु ज्यू हरू ले पनि त्यही देवा लयमा वसेर रोटी त र्कारी
६४. फल्फुल हरू खा एर आर्यौं, हामी हरू लाई आउती जाति
६५. रे ल भाडा समे त मिल्यो. काम गराउनु भएको चिन्ह भनि
६६. म लाई १।२ रत्ती को होला हिराको औंठी पनि वक्सियो.
६७. [4]त्यती भएपछि आ जं क ल क त्ता जा न्छौं भनी विदा भई
६८. सोही दिन प ञ्जा व मे लमा चढो आ ज व्याहान क ल क त्ता
६९. मा म र भाइ कोछोरा आइपुग्यौं.
७०. मे रो छोरा को वारेमा आ जं डाक्ट र हरू लाई देखाउने
७१. निश्चय भएको ले देखाउने काम गरें. "फुट् वा ल ले जोड संग
७२. लागे को ले अपेन्टिसाइटिस् हुने ठाउमा पनि अघि क्ो वका ले
७३. केही ज्यादै दुखे को भएपनि अंले जाच्ता त्यहांको खरावी
७४. केही देखिदैन. एक्स्रे भए पछि प क्का निश्चय होला. हर्निया
७५. हुने ठाउं को पर्दा फाटे को ले हर्नि या भने भए कं रहेछ. केही
७६. दिन वाहिर को उपचार ले र ट्रस्ले फाइदा होइ जान्छकि हे रौं,
७७. भए न भ ने पछि फेरी जाचेर जे गर्नु प र्ने गरौं ला. एकतिर को
७८. अण्ड फु लेर आएको पनि त्यही क्ो वकाले हुन सक्छ, लिङ्ग
७९. भि त्र मासु नढि टासिए को रहेछ. सुची गर्दा वल गरे र मात्र
८०. सुचि वाहिरनिस्कदोरहेछ. यस्ले पनि अण्ड सुनि नेहु न्छ,
८१. यस्तो राखनाले पछि लाई खराप हुन्छ, अघि कं ले देखी भएको हो
८२. पहि ले नै हुन पाए को भए फ न् वढि याथियो. अझ पनि चाडो
८३. अपरेस न् गरिहा ल्नु वढिया छ. ठूलो अपरे स न् होइन. ८।१०
८४. दिनमाठीकहु न्छ" भनेको ले सो चाडो गराउने व न्दो वस्त गर्ने छु.
८५.
८६.

स र्का रको शुभचि न्त क–
हेमरा ज शर्मा

---

४. यस पङ्क्तिदेखि चौथो पत्र शुरू हुन्छ, त्यहाँ शिरमा ४ लेखिएको पनि छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

(२ सङ्ख्या)

१. ९५ माघ २ गते[५]

२. स र्का र

३. "ज न ता" ले फेरी पनि १२ जनवरी मा एउटा लामै

४. लेख लेखे को रहेछ. सो सर्कारमा जाहेर भइ सके को हुनुपर्द छ.

५. त्यसै ले कटिङ चढाइ नपठाए को हुँ. अरु अे क वार हरू वि क्री

६. हु ने ६।७ ठाउमा यो 'ज न ता' को साप्ताहिक पत्रपनी वि क्री

७. हुदो रहेछ त्यो लि न नेवा ली हरू को को आउदा रहेछ न्.

८. भ नी प्रति शु क्र वार ती ती ठाउमा मानिस हरु पठाउने गरेकोछु.

९. १ ज ना दे शी मानिस पटना तिर पठाइ स के कोछु. वास्तवमा

१०. पहि ले मानिस चिन्हे कोशिसमाछु. शिवरा त्री मन्दा पहिले

११. के ही लेख लेखाउनु मन्दा शिवरा त्री मन्दा पछि त्यहा वाट

१२. फर्केर आएका मानिस वाट नेपाल को परिस्थिति आखाँ ले

१३. हेरे र आए पछि लेखे को जस्तो पारी केही लेख्नुप र्ने लेख्न

१४. लगाउनेछु. यो काम भिक्षुक ले गर्न लागे कोकुरा विल्कु ल

१५. कसै लाई थाहा न भएमात्र केही न केही यस भिक्षुक लेसेवा

१६. को कार्य गर्न सक्ला. शिवरात्रीमा आएका यात्री को अरु

१७. सा ल मन्दा यस सा ल को प्र व न्धमा केही विशेष भइदिए

१८. यस्को मूल जरा लाई चाडो काटि नसकिई फूट सावि त गराउन

१९. वि शेष मुस्की ल प र्ने छै न. कांग्रे स का मानिस् कोही आएपनि

२०. स र्कारै को दृष्टि ले हेरीदिए वढिया हुनेछ भन्ने भिक्षुकका चित्तमा

२१. [६]लाग्छ. सुवर्ण तु ला को द्रव्य लि न आए का व्राह्मण लाई

२२. त्यहा न जाऊ भ नी मुरली ले हट क र्ते मा फन् त्यस्को

२३. अतर कहि ले पर्न सक्थ्यो. ठाँऊ र मौकामा नपरी कुनै

२४. कुरा ठी क हुनसक्तैन. "हे र हे र तिमी हरु ले पाउन ला एको मा

२५. न जाऊ भनि ह ट्किदि ने कस्तो खराप मानिस हगो" भनी

२६. को ही मानिस द्वारा का शी मा कुरा उठाउनपनि लगाएकोछु

२७. मुर ली सारै खराप मानिसहो भनी भि क्षुक ले अघि वाटै

२८. जाहेरपनि गरे को हुं, अे ले त वनारस मा वाइसि क ल् चढेर

२९. यताउति गई दौडी व क्तृ ता दि नेपो भए छ.

---

५. पहिलो सङ्ख्याको पत्र र दोस्रो सङ्ख्याको पत्र एकै दिन लेखिएका हुन् र २ सङ्ख्याको पत्रदेखि पाँचौँ पत्र शुरू हुन्छ, त्यहाँ शिरमा ५ लेखिएको पनि छ ।

६. यस पङ्क्तिदेखि छैटौँ पत्र शुरू हुन्छ, त्यहाँ शिरमा ६ लेखिएको पनि छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

यही क ल क त्ता मा पनि ८२ सो. कांसारीपाडा भ वा नी पुर मा ए उटा प्रताप मैमोरिय ल इस्कुल खो ल्ने कुराको इस्तिहार निस्के को छरे (सम्यद प्रताप संसेरको नाम वाट खो ल्ने होला.) इस्ति हार खो ज्न मानिस पठाए कोछु. त्यो इस्तिहारमा नेपाल मामानिस पढ्नपाउदैनन्. त्यसै ले यो खो ले को भन्ने छ रे. के हो नहु ने लाई त्यसै, हुने वाट २० रुपैं या लिएर खानपनि दिने, पढाइपनि दिने भन्नेकुराछ रे. मे ट नारा यण को तर्फ वाट कुरा उठे जस्तो ह ल्ला सुनिन्छ. परिणाममा हुने कुरा केही नभएपनि यस्ता यस्ता किसमका *प्रप्अग्यान्ड*[७] निस्कन लागी रहेछ न्. दे श को हावा नै खराप भइआ इस के कोछ. ति नो हरुको संसर्गले नेपा ली हरु पनि लही लहीमा लागे का छन् परि णाममा मुख्य ली डर को हो त्यसै लाई चिन्नु पर्दछ । त्यसो भए काम गर्न सजि लो हुनेछ भ न्ने भि क्षुक को चि त्तमा लागे कोछ. ।

सर्कार को भ क्त– हेमरा जशर्मा

(३ सङ्ख्या)

क्यां प क श्रा
७ मा घ १९९५

गु रु ज्यु,

ज न व री १२ ता रि ख को ज न ता मा ने पा ल को वा रे के हि ले ख फे रि छा पे को र हे छ भ नी ले ख नु भ ए को प त्र आ ई पु ग्यो. सो अ ख वा र आ या को छैं न. सा य द प छि आ उ ला. ह प्तं पि छे ख रा व र ले ख नि का ल्न ला गे को र ले खा इ को ढा चा ले प नी सो अ ख बा र– वा ला ला इ उ का स्ने च म्का उ ने मा नि स को हि न को हि छ भ न्ने अ नु मा न् हु न्छ. के ही चा ल न दि यी खो जी प स्नु भै मा नि स प त्ता ला उ ने को सि स हु न ला गे को व ढि या हो. शि व रा त्री को मे ला मा आ उ ने या त्रु ह रु का सु वि स्ता नि भि त्त रा त्रो प्र व न्ध भ यो भ ने त्य स वा ट मा नि स ह रु को दि ल मा वे स प्र भा व प र्ने हु न्छ भ नी ले ख नु भ ए को मु ना सि व हो. चा हि ने व न्दो व स्त रा त्रो ग री मि ला उ नु भ नी क म्या ण्ड र इ न चो फ ला इ ले खि प ठा उ ने छु. छ पा उ न त ज वि ज ग र्नु ला ग्नु भ ए को कु रा शि व रा त्री प छी ग र्न ठी क प र्ला कि भ न्ने आ स य ग र्नु भ ए को ला इ वि चा र ग री हे र्दा जे ले ग र्ना ले आ फ्नु मु रा द हा सी ल हुने हु न्छ. सो व मो जि म ग र्नु हो ला. शि व रा त्री प छी जा त्रु ह रु को कु रा वु झी प छी नै ग र्नु व ढी या हो.

---

७. यो रोमनमा लेखिएको छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

१७. काशीमा वडामहारानी मांउज्यूवाट सुवर्ण तुलागरिवक्सेकोमा
१८. निमंत्रणा आइ जानुहुदा देखिएको रवुझिएको खवर
१९. लेखनु भएको पत्र पनि पायां. दानको काम राम्रो हिसावसग भएछ.
२०. वेस भयो.
२१. छोरा गुरुज्यूलाइ अण्डको अपरेसन चाडो गरी डाक्टरहरुवाट राम्रो
२२. गरी जचाइ अरु वेमारीको अपरेसन औसधी गर्न लाग्नुभए चाडं नं
२३. फाइदा होला भन्ने लागेको छ.
२४. गुरुको कुसल चाहने शिश्य
२५. साइन्ड्[८] शिक्ष श्री ३ जुद्ध

(४ सङ्ख्या)

१. २१ जस्टिस् चन्द्र माधव् रोड्[९]
२. प्राइभेट् कलकत्ता[१०]
३. माघ ९
४. सर्कार,
५. निगाह भएको माघ ७ गतेको करुणा पत्र अंले पाएँ।
६. १२ तारिखमा छापिएको जनताको कटिङ्ग सर्कारमा दाखिला भए कं होला
७. भन्ने अभिप्राय ले मैले चढाइ नपठाउनु सारैं भुलभएछ. आइन्दा लाई
८. दोहरोपरे पनि चढाइ पठाउनेछु. सो कटिङ्ग यससाथ चढाइ पठाएको
९. छु. वेहोरा त्यसै वाट जाहेर हुन्यंछ. सो लेखमा मानिस भट् काउने
१०. कुरा प्रशस्तंछ. ध्यानमाराख्नु पर्ने कुरापनि प्रशस्तंछ न्. यो लेख
११. पठाउने मानिस या त शुक्रराजै हो, या यतै आइरहेको नेपाली हुनुपर्छ.
१२. यो लेखमा संस्कृतको लवज धेरै नं छ. हिन्दी पनि राम्रं छ. १० तारिख भन्दा
१३. अगाडी आइरहेको भए म विन्ति चढाउन सक्तीन. जनता आफिसमा
१४. काठमाण्डूको छाप लागेको कुनैचिठी पत्र वा रजिष्टरी १० तारिख जनवरी
१५. यता जनता आफिसमा गएकोछैन. यो खवर पटनामा रहेको कुनै
१६. मानिस वाट सूचना पाएकोछु. देशीमानिस भनु भने "ठूलो हजुर, सानो
१७. हजुर, जरसाप सानो जरसाप" भनी यस्तो लेख लिख्ने थिए न. त्यसैले
१८. नेपाली त पक्कै हो. को हो पछि खुल्यैछ भन्ने उमेद छ. यहाँका को ही
१९. कोटी भेट् नारान् लाई शङ्का गर्दा रहेछन्. त्यो मानिससन्देहको पात्रं हो.

---

८. यहाँ रोमनले एस् डी मात्र लेखिएको छ।

९. यति रोमनमा लेखिएको छ।

१०. यो रोमनमा लेखिएको छ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

त र, भे ट नारायण ले छपाए को *प्रताप् मेमोरियल् नेपालिज् स्कुल्*[११] को नोटिस को लेख को *स्टाइल्*[१२]संग यो लेख को *स्टाइल्*[१३] मि ले जस्तो लाग्दैन. भेटनारा न् त्यतिसम्म को हि न्दी लेखन पनि स क्तै न रे. भेट नारान्को भा ई सत्य नारायण पनि यही रहेछ. वी. ए. पास गरे को छरे. " दाज्यै को उपा धि ले गर्दा हामी लाई समेत दुःख भयो. डाइ रे क्टर लाई लेखीपठाए को उत्तर आए न. नेपा ल जानपाए जा न्थें भ न्छरे. त्यस्को दोस्तभई को ही मानिस साथमा हिंडी रहेछ. सायद् त्यतातिर वाट भए केही दिन वाद कुरा खुल्ने आशा छ. भेट नारा न् ले छपाएको इस्कु ल खो ल्ने नो टिस् [१४] यसै साथ चडाइपठाएकोछु. वेहोरा त्यसैवाट जा हेर हुन्यंछ. त्यो पे ट पा ल्ना को युक्ति मा त्र गरे को हो कि भ न्ने लाग्छ. त्यस्को स त्का र कसै ले गरे को वुझिदैंन. कल क त्ता जस्तो ठाउमा च ल्ला जस्तो पनि लाग्दैन. मास ला लडे को वारे मा जी त्यो भ ने लि ने, हारे के ही नलि ने हिसा व संग व कील ले मामला वो की लडे को वुझि न्छ.

मे रो हा र्ट को वारे मा पनि जचा एँ. फो टु पनि लिएँ. पो हर भ न्दा के ही खराप छ भनि भ न्दछ न्. अ च का ल अलि अलि दुखे को छ. हिंड् दा स्वास फुल्दछ वा याँ हा त अघि इ न्जाइ ना भए मा दु खे जस्तो त होइ न, त्यस्तै किसम को दुखा ई अलि अलि भइरहेछ । छोरा ला ई इ न्फुलि न्जा भए को ले अपरेस न् हुन पाए कोछंन. यो नि को भएपछि ग रूँ ला भनि डा क्टर ले भने को छ । अरु हा ल यथास्थि तैछ ।

सर्का र को शुभचिन्त क–
हेमरा ज शर्मा

ॐ[१५]
प्रताप् मेमोरियल् नेपालि'ज् स्कुल्
(फ्री फर् द पूअर्)[१६]
८२ सी कन्सरीपारा रोड्[१७]

---

११. यति रोमनमा लेखिएको छ ।

१२. यो रोमनमा लेखिएको छ ।

१३. यो रोमनमा लेखिएको छ ।

१४. यस पङ्क्तिदेखि दोस्रो पत्र शुरू हुन्छ, त्यहाँ शिरमा २ लेखिएको पनि छ ।

१५. यो पर्चा मुद्रित हो ।

१६. दोस्रो र तेस्रो पङ्क्ति रोमनमा लेखिएका छन् ।

१७. चौयो पङ्क्ति हातले रोमनमा लेखिएको छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

५. भवानीपुर् कल्कत्ता[18]
६. बु फ्रेः–
७. काम लाग्ने; शुद्ध विद्या माग्ने श्री नेपाली सुपुत्र हरू
८. देश भित्र को ' दर्बार स्कूल ' मा ठाउं न पाई, देश बाहिर
९. पढ्न जान पनि, न बुझिने विदेशी भाषा ले पढाइ हुने.
१०. ठाउंहरू मात्र हुंदा अनुकूल न पाई अड्की विवश हल्ली रहन
११. करं लागी, मनुष्यत्व छिटो छिटो छुट्‌टाई रहन परेका देखदा
१२. प्रताप् मेमोरियल् नेपालि'ज् स्कुल्[19] , नेपाल भित्र का र बाहिर
१३. का सारा श्री नेपाली सुपुत्र हरू लाई, खोजे अनुसार,
१४. ताकत ले भेटाए अनुसार, कं० रू० बीस मात्र मा पुष्टिकर
१५. खान– स्वास्थ्यकर वस्न समेत हेर्विचार साथ, गरीब कन बे-फी
१६. मा, नेपाली भाषं मा विद्या प्रकाश दिन सेवा मा रहेकी छन्.

१. रत्न धोज् प्रधान्[20]
२. १०, मछुवा बजार्
३. कल्कत्ता
४. रत्न धोज् प्रधान्
५. १२. दास् गुप्त
६. लेन्
७. कल्कत्ता

(५ सङ्ख्या)

१. क्यां प से र गं ज
२. १९, मा घ १९९५
३. गु रु ज्यू
४. मा घ ९ गते ले ख नु भ ए को प त्र सो सा थ ज न व री १२ ता रि ख को "ज न ता" को क टी ङ
५. स हि त आ इ पु ग्यो. सो क टि ङ मा छा पि ए को ले ख ने पा ली क सं को हो ला ज स्तो छैं न. ले ख
६. हि :दी रा म्रो ग री ले ख न जा न्ने मा नि स को हो. त्य स्तो ले ख र त्य स्ता कि सि म को कु रा अ ज
मा उ न
७. श वने शु क्र रा ज छ. त्य स ला इ अ हि ले त्यो कि सि म को ले ख ले खी प ठा उ न पा उ ने अ व का स
छैं न.
८. प ट ने ति र को इ ने पा ली ले ले खा उ ने ले ख ने "ज न ता" आ फि स को मा नि स हु नु धे रै सं भ व
छ. यो

---

१८. पांचौं पङक्ति रोमनमा लेखिएको छ ।
१९. यति रोमनमा छ ।
२०. यहांदेखिका ७ पङ्क्ति पर्चाको पछिल्तिर हातले रोमनमा लेखिएका छन् ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

९. कु रा को प त्ता प ट ना र हे का ह जु र का मा नि स ले गो प्य त व र स ग वु झी प त्ता ल गा उ न
श के मा त्र
१०. न त्र अ रु वा ट क ठि नं प र्ला. वृ टि स पु लि स ले भे ट न रा य न मा थी शु भा लि ए को ख व र
११. हा मी ला इ प नी आ ए को छ. त्यो मा नो स स ल्ला हा का र स म्म हो इ श क्त छ. ले ख त्य स्को हो इ न
१२. यो ले ख मा एका ति र ज न ता ला इ उ भा डो अ र्को ति र श्री ५ आ ड लि न ल गा उ ने को सो स मा
१३. गा धी जी पं ने ह रु सु वा स वो स र पं मा ल वि य जो को दि ल ने पा ल उ प र ख ट्टा
१४. ग रा उ न खो जे को छ. अ रु इं डी यं न ष्टे ट स ह रु मा र्फ ने पा ल मा प नी कां ग्रे स द्वा रा आ न्दो-
१५. ल न ग रा इ ह ल च ल म चा उ ने प रि पा ठ ति र ला गे को प र्ष्ट छ. य स्मा १।२ ज ना मा त्र
१६. हो इ न ५।७ ज ना को ग ठ ज मे को हु नु प र्छ. प्र ता प मे मो रि य ल स्कु ल र च ना वा ट
१७. पे ट पा ला को ता र त म्य मि ला उ न उ पा य मा भे ट ना रा य ण ला गे को बु झि यो
१८. त्य स ले यो का म सु फ ल ग रा उ न ग र्छ छ.
१९. ह जु र ला इ फे री हा र्ट ट्र व ल ले त क लि फ दे ला ज स्तो ग र्न ला गे को मा ल स ल
२०. हा र्ट स्पे सि य लि ष्ट वा ट रा म्रो ग री ज चा इ औ ष धी ग रा उ नु प र्द छ. छो रा गु रु ज्यू ला इ
प नी
२१. रा म्रो ग री ज चा इ औ ष धी ग रा उ नु हो ला.
२२. य हा सि का र वे स भ ए को छ.
हजु र्को फे री
२३. हा र्ट ट्र व ल ख व र प ढ दा व हु त
दि क ला गी र हे छ
२४. प रे ज सा थ औ ष धी ग रा इ व स्स ने छ भ न्ने
२५. उ मे द मा छु.
२६. श्री ना य व ब डा गु रु जी
२७. क ल क त्ता

ह जु र को कु स ल म ङ्ग लो द य
चा ह ने
साइन्ड्[२१] श्री ३ जु द्ध

(६ सङ्ख्या)

१.
२.
३. वडा का जी
४. तिम्रो पत्र र तार पाएं. दार्जिलिङ्ग मा शिवस्थाप ना
५. रोकिएको कुरा पनि सबै वु झें. छोरा को घाउ अझ सम्म पनि राम्ररी
६. नि को भइ स के कोछैन. त्यो कमति भएपछि, मलाईयहाँ फाइदा न
७. भएको ले क ल क त्ता छो ड्ने विचार मा छु. यहाँ छोड्ने भएपछि तार
८. द्वारा ख व र दि नेछु. त्यो खवर नजा इ ञ्ज्या ल चिठी प त्र क ल क त्तै

क ल क त्ता
१३–२–१९३९

---

२१. यहाँ रोमनले एस् डी मात्र लेखिएको छ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

९. मा भइ रहोस्. अ ब ला ई चिठी रक्सो ल द्वारा ग र्नेछु.
१०. यसै प त्र कासाथ श्री ३ महाराज का हजुर मा चढाउने विन्ति
११. प त्र पनि पठाए को छु. चढाउने काम गर्न्यै छौ. आ ज ५।६ दि न
१२. भयो २ कटिङ्ग खामी तिमी लाई पठाएको थि एँ. सो पुगे कै हो ला.
१३. सो कटिङ्ग श्री ३ का हजुर मा जाहेर भएकै हो ला. न भए को भए यो
१४. पत्र संग त्यस्को के ही सम्बन्ध छ. चढाउ ने काम गर्न्येछौं.
१५. मै ले जाहेर गरी पठाएको यो भ न्दा अघि को जाहेरी को प हु च
१६. तिमी वाट त पाएँ. तर त्यस्को जवाफ श्री ३ वाट केही पाए को छैं न.
१७. न पठाएको भएत भै गयो. पठाए को भए हरा यो कि भ न्ने अभिप्राय
१८. ले लेखे को मा त्र हुं. सो वु झ न्येछौ ।
१९. तिम्रो-
२०. हेमराज शर्मा
२१. श्री ३ महाराज को सवारी १९ फा ल्गु न मा भि त्र ने अघि को जो व न्दो वस्त
२२. थियो. त्यही कायमैछकि अगाडी भि त्र ने भयो, त्यस्को सू च ना
२३. दि न्येछौ. छोरा लाई सायद् त्यसै वख त्मा नेपा ल पठाइदिन्छुकिवया.
२४. एकदम चाडो वदलियो भने तार वाट पनि खवर दिन्यैछौं. म काम को ठे का ना लाएरमात्र आउने वि चा रमा छु.

(७ सङ्ख्या)

१. श्रीरस्तु
२. क ल क त्ता
३. १३-२-१९३१
४. श्री ३ महारा ज का ह जुरमा
५. ठाँउठाँउ का देशीरा ज्य का प्र जा हरुमा आन्दो ल न उठाउने कुरा प्रायः
६. घे रै दे शमा च ल्न लागे को न्यू जपेपर हरूवाट स र्का रमा जाहेर भए कै होला.
७. फेडरेशन्[२२] हुंदा ठाउठाउ का राजा को भो ट अधि क हुने भएपछि
८. काङ्ग्रेस को वहु संखया हुन स क्नेछै न भनी काङ्ग्रे स वा ला ले देश देशा वर का प्रजा-
९. हरू लाई भट काई ति नीहरू को सहा नुभूति र ति नीहरु को भो ट पनि काङ्ग्रेस
१०. पट्टि वढाउना लाई काङ्ग्रेस वा लाहरू ले आन्दोलन गर्न लागी रहेछन्. त्यो
११. अ व घट्नु भ न्दा दिन पर दिन वढ्दै जानेछ भ न्ने घेरै को भ ना ई छ. त्यसैको
१२. सा थसा थ नेपा ल का प्रजा लाई पनि भड् काउन ११२ पत्र ला गे काछ न्.
१३. चाडै नै यस्को व चाउ हुन स के न भने अरु प त्रमा पनि सनं केही वेर लाग्ने ।

---

२२. यो रोमनमा लेखिएको छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

१४. छैन. त्यस्मा सरी क भएका दे शी र नेपा ली कु न कु न् हु न् अरु यथार्थसँग
१५. प त्ता लगाउ नसकिएको छैन. अनुमान को कुरा लाई– कोही– ५।६ वर्ष
१६. सानो ह जुर तिर हो कि क त्ता हो नेपा लमा वस्ती उहाँहरु य तातिर स वारी भएपछि
१७. आउने वंगा ली मनो र ञ्ज न भट्टाचार्य अचकाल *अड्भान्स्*[23] मा असिष्टेन्ट
१८. ए डि टर भएका छन्. (तिन को सुव्वा तो र्थरा ज का छोरा एम्‌ए पास गर्ने दीपराज
१९. संग पनि सम्व न्ध छ). नेपाल को वारेमा *अड्भान्स्*[24] पेपर मा तिनै मनो
२०. र ञ्ज न भट्टा चा र्य ले छपाउ छन् भ नी कोही भ न्दछ न्. को ही सुव्वा देवी, +[25] प्रसादर
२१. नी ज्का छोरा को काम हो. त्यसमा को ही मालि क को पनि सङ्के त छ भ न्दछन्. को ही
२२. सु. आदि भ क्त कोछोरा (शु क्ररा ज शास्त्रीको जेठान हो क्यारे) लाई स न्दे हलिदारहेछन्. कसै ले
२३. भे ट नारायण लाई नै भ न्दछन्. को ही कोही कृष्णप्रसादले अघिपनी यस्तो
२४. लेख्ने गरे को हो अै ले पनि त्यस्को सम्व न्ध छ भनि को ही भन्दछन्.
२५. को ही शङ्करप्रसाद लाई पनिभ न्दछ न् को ही नेपालै वा ट पनि वरा वर ले ख
२६. +[26]यी त ७५।७६ कति वर्ष का भइसके आखापनि देख्तै न न् भ न्ने सुनि न्छ.
२७. [27]आउदो हो भ न्दछन्. कोही सूर्य वि क्रम गे वा ली लाई पनि स न्दे ह गर्दा रहेछन्. तर यो ना म माथि
लिइए का मानिस हुन् वा
२८. अरु नै कु नै हुन्. तिनी हरू को यहाँ कस कस संग सम्व न्धछ. यथार्थ
२९. संग पूरा प्रमाण नभई भन्नु पनिठीक होइन " जन ता' को आफिस
३०. २ पट क जफ्ती भएको ले त्यहाँ स वै स चेतछन् कसै को लेखो ट् त्यहाँ
३१. रह दो रहे नछ भनि पटना को मानिस ले खवर दिन्छ, सामा न्य तः हेर्दा
३२. य ता तिर रहे का नेपा लो को चाल चल नमा जरुर फरक भएको देखि न्छ.
३३. शु क्र वार को दिन ' जनता ' पत्र कल क त्ता मा वि क्री लाई आउ दो रहेछ.
३४. नेपा ली नचि निए का तछोड् मछो ड् गरी लि नआउद छन्. एक आना को
३५. साप्ताहि क जन तालाई कहि ले काहो दुइ आ ना तो न आ ना चार आ ना हालेर
३६. पनि लै जा न्छ न् भनि मेरा मानिस ले खवर ल्याउदछ. यो हप्तामा पनि
३७. (९ फे ब्रु अ रीमापनि) नेपाल को सम्व न्धमा फेरी छापिए कोछ. सो
३८. यसै सा थ चढाइ पठाए को छु. पहाड को मध्येस को हाल वुझ्े को
३९. मानिस ले लेखे को यो लेख हो. हाम्रै नेपा लो को यो लेख हो, दे शी को
४०. होवै न. जलपाइ गुडी मा प्रेसिडे न्ट सु भाषच न्द्र वोस जांदा नेपा ली
४१. स्व यं सेव क को जुलूस भ नी वि श्वमि त्र मा छापिएको थियो. सुभाष

---

२३. यो रोमनमा लेखिएको छ ।

२४. यो रोमनमा लेखिएको छ ।

२५. यो चिनो रातो सिसाकलमले लगाइएको छ ।

२६. यो चिंनो रातो सिसाकलमले लगाइएको छ ।

२७. यस पङक्तिदेखि दोस्रो पत्र शुरू हुन्छ, त्यहाँ शिरमा २ लेखिएको पनि छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

४२. वावु को इस्वी चमा नेपा ली र सीखहरू को पनि काङग्रेसमा सहा नुभूति
४३. हुँदै आएको ले कांग्रे स को वल वढदै गएकोछ भ न्ने लेखे को थियो.
४४. ७ फे व्रु अरि को अङ्मा न्समा सु भाषवो स फेरी पनि राष्ट्रपति चुनिए कोमा
४५. व हु तै वेस छ भ न्ने वारे को नेपाली *बी. के. डङ्गोल्*[२८] को एउटा आर्टि क ल
४६. छापिएको थियो त्यसमा "*प्रोग्रेसिभ् पीप्ल् अफ् नेपाल्*
४७. *रिजइस्*[२९]" भन्ने हेडिङ थियो. ती स वै कटिङ चढाइ पठाए को वाट
४८. वेहोरा स वै सर्कार मा जाहेर भएकैहो ला. यी नेपा लीहरू को को हुन्
४९. यथार्थ संग चिन्ह मुस्कील छ. लेखो विन्ति चढाइपठाउना को मतलव
५०. यो हो कि नेपा ली हरु यहाँ असंख्य भइ सकेकाछन्. ति नीहरु को
५१. के ही फु का उ काङग्रेस पट्टी भए कं वुफ्ि न्छ. अरु को कुरा तपर छोडु. नेपा ल
५२. वाट पढ्न आए का लड काहरु को वि चारमापनि परि व र्त न हुदैगए को
५३. वुझिन्छ. यी स वै कुरा वाट हाम्रो नेपा ल को परिस्थिति लाई कत्ति को खराव
५४. हुने ग र्ला सर्कार वाट विशेष ध्यान राखी वक्स ना को आ वश्य कता नै देखतछु.
५५. आ ज भन्दा भो ली, भोली भन्दा पर्सी क्रमशः योभाव वढ् दै जानेछाट्
५६. देखिन्छ.
५७. [३०]अ च का ल यहाँ का प त्र हरू को छ पाइमा यथार्थ को भए को कुरा छाप्ने
५८. भ न्दा भड काउने लेख नै विशेष गरी लेखने गर्दा रहेछ न्. अस्ति नै
५९. असम्व्ली मा नेपालमा जा ने गरे को १० लाखको सम्वन्ध मा प्रश्न
६०. भएमा मेड् काफले ' अरु कु नै कारणले होइ न. महायुद्धमा नेपालले
६१. भार त वर्षमा आई कामगरे को ले त्यो रकम प्रतिवर्ष दि ने गरे को हो.
६२. भ नी छोट करीमा उत्तर दिए का थिए. यही संव न्ध मा
६३. कसै ले नेपालमाफौ ज पा ल्न दिए को भ न्ने कोही, रिक्रुट दि नभ न्ने
६४. को हो यस्तै अने कंकिसम को गतल अफ वाह चलिरहे को थियो.
६५. यही मौ कामा नेपाल भन्ने किता वमा र्पास व ल लेण्ड न्ले छापि
६६. र हे को भाइसरा थ र श्री ३ महारा ज को लेखा पढि को कुरा देखाई
६७. यो १० लाख भा रत स र्कार ले दिने गरे को भारत को रक्षा को खातिर
६८. अ वोटा वाद आदि स्थानमा आई रहे कोर महसुद् सित लडे को र
६९. १९१७ सन मा का वु लसंग भार त को युद्धहुँदा त्यस वख तमा पनि नेपा
७०. ली फौ ज आएर भारत को रक्षा गरे को ले १० लाखप्रतिवर्ष
७१. दि ने गरे को भ न्ने भाव फ्ल्काई एउटा हि न्दी को लेख लेखी विश्व
७२. मि त्र मा यहाँ को कोही मानिस द्वारा दिन लगाए को पनि ९।१०

---

२८. यति रोमनमा लेखिएको छ ।
२९. यति रोमनमा लेखिएको छ ।
३०. यस पङ्क्तिदेखि तेस्रो पत्र शुरू हुन्छ, त्यहाँ शिरमा ३ लेखिएको पनि छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

७३. दि न भइस बयो, सो लेख छाप्तें छापे कोछैंन. वरु त्यही वारे को
७४. कुरा उठाई आ र्के धां चासंग वि श्वमि त्रसाप्ताहि कमा आज
७५. छापे को रहेछ, त्यस्को कटिङपनियसँसाथ चढाई पठाएकोछु.
७६. य हाँ मेरो मानिसद्वारा छाप्न पठाए को कुरा २।३ पत्रलेपनि नछपाए
७७. को ले सो आ र्के ठाउ वाट छपाउन भो ली पठाउनेछु, यस्तो स्पष्ट
७८. किता वमा छापिएको कुरा त नछ पाई उभाड्ने किसम को लेख
७९. लेखनामा प्र वृत्ति भइस केकारहेछ न् भ न्ने स्पष्ट वुफि न्छ. वरु लोक
८०. मा न्य ले केहि नेपा ल को वारे मा वेसँ भा व लिए को वुफि न्छ. वि श्व
८१. मि त्र को भा व त राम्रो वुफिदैंन.
८२. यहाँ २ वर्ष अगाडी म कल क त्ता मा आउदा वरु त्यत्ति को थिएन.
८३. आ ज का ल त हरे क पा र्क मा वं गा ली आदि का छोरा छोरी को क वाय त
८४. गर्ने, त्यसँलाई फाइदाहुने कसरत ग र्ने जतात तँ देखि न्छ. लट्ठी को
८५. हा त सि काउने, वम फे के जस्तो फलाम का ठुला ठु ला ड ल्ला फेक्न लगाउने,
८६. ज ता त तँ कुस्ती को अखाडा भए कोदेखि न्छ. दौ डा उने मार्च गराउने गर्दा र हेछन्.
८७. [31]अस ल काम ग र्ने लाई प्राइ ज वाड दारहेछ न्. यो का म प्रतिदि न
८८. वढ् दैं जा ने देखि न्छ.
८९. यहाँ का मानिस हरु नेपाली देखि चिढिए का त छैं नन्. तर हिं न्दु
९०. स्यानमा आइ जागीर खा ई रहे का पल्टनहरु ले ठाउठाउमा हिन्दुमुसलमान्
९१. लाई दङ्गा फसाद मा गो ली चलाएका हुनाले र यहाँ हामीहरू उठेमा
९२. नेपा लीफौ ज आई व्रिटिस स र्का र लाई अ वश्य मदत नगरी छोड्नेछैंन
९३. भ न्ने पूरा विश्वास लिए का ले नेपा ली का उपर काङ्ग्रेस पार्टी को भा व
९४. राम्रो छैं न. त्यसैं ले नेपा ल संग सम्व न्ध राखेर होइ न, नेपा लीहरू लाई
९५. सर्कार संग विमुख गराई हात लिने प्वालिसी तर्फ ला गेको वुफि न्छ.
९६. हिन्दुमहासमा पट्टि को विचार मा मुस ल्मा नपट्टी को मदतगर्ने
९७. अफ गानिस्तानआदि धेरैं छन्. हिन्दुहरू को कोही छैंन. त्यसँले नेपा लीहरू
९८. लाई आतमी य गराइ राख्नु पर्द छ भन्ने छ. साम्यवादी हरु को विचार मा
९९. नेपा ल स र्का र लाई अस ल ठहराएको वुफिदैंन. त्यसै ले ज नता पत्र
१००. साम्यवादी हुनाले नेपाल को विरुद्धमा लेखे को हो. रामवृक्ष वेनीपुरी
१०१. भ न्ने कट्टर साम्य वादी हो. त्यसैं का साथमा कुनै नेपाली हरु पनि
१०२. मि ले काछन्. अ व प्रायः ज नता पत्र को एकपा तामा नेपा ल को सम्व न्ध
१०३. को लेख राख्ने विचारैं गरे को जस्तो वुफि न्छ. अघि अघि गो र्खा ली
१०४. आदि देहरा दुन वाट प्र का श हुनेप त्रमा पनि नेपा लस र्कार को वारेमा

---

३१. यस पङ्क्तिदेखि चौथो पत्र शुरू हुन्छ, त्यहाँ शिरमा ४ लेखिएको पनि छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

१०५. विरुद्धमा कम लेख प्रका श हुने गरे को थिएन. तर त्यो नेपा ली भाषा
१०६. मा मा त्र हुना ले त्यसको हि न्दुस्था नी हरूलाई उस्तोअसर प रे कोथिए न.
१०७. अं ले त हिन्दुस्थानी पत्र हरू मा पनि प्रकाश हुन लागे को ले अरु
१०८. हरूमा पनि बढ्ने संभ व धेरै छ. त्यसं ले थाडो यसलाई रो क्न स के त
१०९. बढि या थियो. तर मुस्की ल देखि न्छ. बृटि शसर्कार लाई त अ ने क
११०. कुरा भ न्न लागे काछ न्. उनीसंग हाम्रो भएको ट्रिटी मा बुर्वसर्कारले
१११. बुर्वस र्कार को विरुद्ध यस्तोप्र चार कार्य गर्न नदि ने कुराभएपनि
११२. उनी हरू लाई पनि रो कनमुस्की ल परे को बुझि न्छ. प्रेस को तलासी २ पट
११३. क भयो, त्यस्तो त लासी ले मा त्र केहीनमा न्ने भइसके. त्यस्ले त ऋ न्
११४. ज न ता को प्रतिष्ठा वढे को पो वुझि न्छ. या त यस्लाई ५०००/१००००
११५. को जमा न त रखाउने, या प्रेसं जफ त गराउ न स के मा त्र ठी क हुदो
११६. होकि भन्ने लाग्दछ. य स्तो परस्परमा ट्रीट्रीहुना लेरो के को भ न्ने कारण समे त दे खा ई
११७. [३२]जमानत वा कडा स जाय गरे मा त्र अरू लाई पनि असर ला ग्दो हो कि ?
११८. पटनामा मेरा तर्फ वाट रहे को ले य त्न त गरि रहे कोछु. तर अफसम्म
११९. म त ल व राम्ररी हासि ल गर्न सके न , त्यसं ले भाइसराय ठोरी मा
१२०. आउ वा आएका सी. आई. डी.[३३] हरू मद्धे इन्सपेक्टर् राम् केदार्
१२१. सिन्हा पट्ना[३४] संग ठोरी मे मेरो चिन्हा जानी भएको ले त्यसं लाई यो
१२२. कामना लगाउने वि चार गरी रहेछु. आ जं एउटा पत्र म संग तिम्रो भेट्
१२३. कहाँ हुनस क्ला भनि ले ख्ने वि चार गरे कोछु.
१२४. ज न ता पत्र को ज वा व हामी हरुलेदिइ रहदा पनि ठीकहो ला जस्तो लाग्दैन.
१२५. शि वरात्री वाट फर्केर आएका मानिस ले लेखे को जस्तोगरी एकपटक त
१२६. छपाउने वि चार गरे को छु. तर हि न्दी कु नै पत्र छाप्न गाह्रो मा न्दा रहेछन्. छाप्ने
१२७. मानिस ले नाम दिनु पर्ने हुनाले यस्तो कुरामा नामदिई छापेमा
१२८. नो कर साही भनी त्यसकाउपर क्रिटिसि जम च ल्ने हुना ले छाप्नपनि गाह्रो
१२९. मा न्ने भइस के छन्. मसंग अघि को राम्रं सम्व न्ध भएका २।३ हि न्दी
१३०. लेख क हरुले ज न ता को जवाफ मा लेख्ने आ ट गरे न न्. यस्तो सम्मको
१३१. भा व यहाँ का मानिसमा भइस के छ. त्यसं ले हि न्दुमहा स भा तर्फ
१३२. का पेपर मा भएपनिछपाउने विचार गरीरहेछु. पहिले 'जनता'
१३३. प त्र मा नं लेख्नेवि चार गरे को छु. त्यसं ले छाप्यो भने मंगायो , न भएत
१३४. हिन्दुस भा तर्फ का प त्रमा छपाउनु प र्नेछ. विश्वमि त्र आदि ले छाप्ने
१३५. छाट वुझिए न. हिन्दुस भा तर्फ का प त्रले नेपा ल को विरु द्ध को लेख को

---

३२. यस पङ्क्तिदेखि पाँचौं पत्र शुरू हुन्छ, त्यहाँ शिरमा ५ लेखिएको पनि छ ।

३३. यति रोमनमा लेखिएको छ ।

३४. यति रोमनमा लेखिएको छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

१३६. प्रति वाद गर्न लाग्यो भने दोहरा ज वा व स वा ल उनी हरू वाट होइ
१३७. रहनेछ वेलं हुनेछभ न्ने लाग्दछ, तर हामी हरू ले पनि सुस्त विस्त आफ्नो दोष
१३८. के ही भए त्यस लाई सु धार गर्दै जाने अ वस्था र, मज बू त हुने अवस्था भए को देखतछु.
१३९. छोरा को अपरेस न् गरे को घाऊ अफ्र रात्ररी नि को मइसके कोछैन.
१४०. त्यसं ले यहाँ अडिरह नु परे कोछ. यहाँ को हावापानी ले यलाई
१४१. उस्तो फाइदा भएको छं न. हृदय दुखी रह ने, उहाँपछि हात दुखो
१४२. रह ने भ इरहेछ. छोरा को घाउठी क भएपछि यहाँ वा ट छोरा लाई नेपा ल
१४३. तिर पठाइदिई आफु यता उती जहाँ फाइदाहु न्छ उता जाऊंकि भ न्ने
१४४. लाये कोछ. जो हु कुन । गया जा ने न्यू ले पट ना मा पनि एकवा जी जा ने विचार
१४५. मा छु । प ट ना मा जा चदि नपठाउने
१४६. पठा उ नपठाउ ने कुरामा पनि वि चार राख्नु पर्ने देखिन्छ[३५]

सर्कार को शुभाजि लाबो-
हेमरा जशर्मा

१. साप्ताहिक विश्वमित्र १३-२-३९

२. यह बोझ क्यों ? –
३. भारत सरकार प्रति वर्ष लाखों रुपये
४. ऐसे कार्मोमें खर्च किया करती है, जिसे
५. जनताके प्रतिनिधि उचित नहीं समझते ।
६. हमारे इस कथनकी पुष्टि केन्द्रीय असे-
७. म्बलीकी कार्यवाहीसे हो सकती हैं । राष्ट्र-
८. संघ की सदस्यताका स्वांग रचकर व्यर्थ ही
९. भारत की गरीब जनतापर करका भार लादा
१०. जा रहा है, पर सरका र इस ओर ध्यान
११. नहीं देती । उधर दस लाख रुपया प्रतिवर्ष
१२. नेपाल राज्यको उस की उन सेवाओंके
१३. लिये दिया जाता है, जो उसने गत महायुद्ध-
१४. के समय की थी । लोगोंका ख्याल था कि
१५. सेनामें गोरखोंकी भर्ती के लिये भारत सरकार
१६. नेपाल दरबार को उक्त रकम दिया करती
१७. हैं, पर सर आब्रे मेडकाफने इस बातको
१८. स्पष्ट कर दिया है कि नेपाल दरबारको
१९. जो रकम दी जाती है, वह नेपालकी गत
२०. महायुद्ध में की गयी सेवाओं के लिये दी

---

३५. यस पत्रको अन्त्यमा अखबारमा छापिएको एउटा चित्र दिइएको छ । त्यसमा जलपाईगुडोमें गुर्खा स्वयंसेवकोंका जुलूस भनी लेखिएको छ । साथै विश्वमित्र र अमृतबजारपत्रिकाको कटिङ पनि दिइएको छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

२१. जाती है। यह बात किसी भी विचारशील
२२. व्यक्तिसे छिपी नहीं है कि गत महायुद्धमें
२३. ब्रिटेनका साम्राज्यविस्तार हुआ है। गरीब
२४. भारतको उससे कोई लाभ नहीं हुआ।
२५. महायुद्धकी विजयके बाद विजयी राष्ट्रोंने
२६. लूट को जिस प्रकार बांटा, उसमें भारतको
२७. कुछ भी नहीं मिला, पर भारतकी जनताको
२८. महायुद्धके कारण दस लाख रुपये सालाना
२९. चुकाना पडता हैं। नेपालने ब्रिटेनकी सहा-
३०. यता की, पर उसकी सेवाओंका बदला
३१. चुकाना पडता है भारतको। स्वाधीन
३२. ब्रिटेन और पराधीन भारतकी परिस्थितिमें
३३. कैसा महान् अन्तर है?

१. [३६]अमृत् बजार् पत्रिका
२. मनडे फेब्रुअरि १३, १९३९

...

७. बार्दोली टक् यान्ड् आफ्टर्

---

८. बेसिस् अफ् फ्यूचर् निगोशिएश्अन् बिट्विन् द
९. कङ्ग्रेस् यान्ड् द लीग्।
१०. (फ्रम् आउर् स्पेश्अल् कर्इस्पन्ड्अन्ट्)
११. बम्बई, फेब्रुअरि १२

...

५४. बेसिस् अफ् अग्रीमन्ट्

---

५५. द मेन् पइन्ट्स्, इट् इज् अनडर्स्टुड् अग्रीड् टु बाइ द महातमा
५६. यान्ड् द आगा खाँ फर् इफेक्ट्इङ सच् अ प्याक्ट् आर्ः–

...

७२. द इन्डिपेन्डन्ट् ट्राइब्ज् अन् द फ्रन्ट्यर् शुड्
७३. अक्युपाइ द सेम् स्टेटस् सिम्इलर् टु द्याट् अफ् नेपाल् यान्ड् द
७४. रिस्पन्स्इबिल्इटि अफ् डील्इङ विथ् देम् शुड् बी भेस्ट्इड् इन्

---

३६. यति रोमनमा छ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

३[३६]पूर्णिमा ७५ अङ्क

७५. द नर्थ्–वेस्ट् फ्रन्ट्यर् सिम्पल् अड्मिनिस्ट्रएशन् ।[३७]

(८ सङ्ख्या)

१. २१ जष्टिस चन्द्र माधव रोड् कलकत्ता
२. (२४-२-१९३९)[३८] फाल्गुन १३
३. सर्कार
४. सर्कारमा चडाइ पठाएको २ जाहेरी को पहुच वडा काजी को
५. पत्र वाट पाए को ले सर्कारमा पुगेछ भन्ने निश्चय गरें.
६. पटना वाट फेरी पनि जनता ले २३ फेब्रुअरी मा आर्को लेख नेपाल को
७. सम्बन्धमा लेखेको रहेछ, व्यहोरा त्यसै वाट जाहेर हुन्यैं छ. कटिङ यसै साथ
८. चढाइ पठाएकोछु. केहीं दिन अगाडी- जवाहर लाल नेहरू वनारसमा आएका
९. वखतमा- मुरारी ले र अरु २ जना नेपाली ले भेटी "हाम्रो नेपालमा पनि यस्तो
१०. यस्तो छ, काङ्ग्रेस वाट ख्याल रही हाम्रो नेपाल को पनि सुधार होस्" भनी
११. कुरा गरे मा, हाँसे र हुन्छ भनी जवाहर लाल ले भनेको सुनेको कुरा गुरुराज
१२. श्रीयेन्द्रराज का छोरा टेकराज ले लेखी पठाएकाथिए. नीज लाई यससंवन्धमा
१३. केही खवर पाए म लाई लेखी पठाउनुहै भनी मैले अन्हाई वनारस वाट आएको
१४. थिएँ. नीज लेपठाएको पत्र यसैसाथ नथ्योगरी चढाइपठाएको छु वेहोरा त्यसै
१५. वाट जाहेर हुनेछ.- आज को जनता मा " ११ फरवरी को 'आज' कार्यालय में नेपालि-
१६. यों ने पं. जवाहर लाल नेहरु को एक मानपत्र देकर उनका ध्यान नेपाल की वडी वडी
१७. राजनीतिक सामाजिक आर्थिक सांस्कृतिक समस्याओं की ओर आकृष्ट किया, और
१८. उनसे अपील की कि कांग्रेस जिस तरह देशीरियासतों की तरफ ध्यान देरही है, उसीतरह
१९. नेपाल पर भी दे" इत्यादि छापिएको जाहेर हुन्यंछ. यो लेख वाट स्पष्ट जाहेर
२०. हुन्छ १२/१३ दिन भित्रमा यो समाचार नेपालमा पुगी नेपालीले यो लेख लेखे
२१. को भन्ने कुरा एकदम प्रतीत लायककोछैन. वनारसैमा वाक लकत्तै मा
२२. यो मानिसछ. मुरलीधर्नि त्यस्मा सामिलथिए भन्नेसुनिए कोछ. आज
२३. कार्यालयमा कोको गएकोथियो त्यसको सम्बन्धमा वुझ्न मानिस लगाएकोछु
२४. वुझिएको खवर पछि जाहेर गर्नेछु.
२५. शिवरात्रीको जात्रु ले २१ ता० मा पठाए को तार २२ तारिखमा अडमान्समा
२६. छापिए को थियो. त्यस को कटिङ पनि यसै साथ चढाइपठाएकोछु. वेहोरा त्यसै
२७. [३९]वाट जाहेर हुन्यंछ. शिवरात्रीको वन्दोवस्त त राम्रो भएको रहेछ भन्ने कुरा

---

३७. ७२ पङ्क्तिदेखि ७५ पङ्क्तिसम्म रातो सिसाकलमले चिनो लगाइएको छ ।

३८. यति पाश्चात्त्य अङ्कलिपिमा लेखिएको छ ।

३९. यस पङ्क्तिदेखि दोस्रो पत्र शुरू हुन्छ, त्यहाँ शिरमा २ लेखिएको पनि छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

२८. त्यस वाट पनि स्पष्ट हु न्छ.
२९. स त्यधर्म प्र चारक नेपा लीय महा मण्डल को काग तपनि यसैसाथ चढाई पठाएको छु ।
३०. त्यस्कोप्रधा न पनि मुरली नै रहेछन्. नो ट मा उन को नाम पनि लेखिए कैछ ।
३१. हाम्रो तर्फ वाट छाप्न विचार गरे कोकुरा छाप्न लाई एकछाट को लाहोर
३२. मा, एक छाट को पटना जनताआफिसैमा पठाए कोछु. छापछकिछाप्तै न.
३३. है री छापेन भने आपनो प त्रमा छाप्ने इन्त जाम ग र्नेछु ।
३४. काशी को ललिताघाट को मर्म त ग र्ने काम लाई चाडो प्रव न्धभए वढि या
३५. हु न्थ्यो. एउटा को ही मानिसै खटिएर आए वढि या हुदो हो. यस सं व न्धमा
३६. पनि कुरा उठाउन केही वेरछैन. त्यो रास्त्ररी साथि क वमो जीम वनि दिए को
३७. खण्डमा धर्म शा ला को काम को घे रेमदत दि नेछ. उप ल्लो ६/७ हजारमए रास्त्ररी
३८. मर्म त हुन स क्नेछ.
३९. म लाई ३ दि नयसो के ही वेलछ. सर्कार कोसवारी सा थ नेपा लमा छोरा लाई
४०. पठाइदि ने छु. म के हीदिन यति उति घुम्नेछु ।
४१. सर्कार को दयापात्र-
४२. हेमरा ज शर्मा

१. ४०अड्मान्स् २२ न्ड् फेब्रुअरि १९३६

२. शिवरात्रि इन् नेपाल्
३. थाउजन्ड्स् भिजइटइड् होलि
४. पशुपतिनाथ्
काट्मान्डु , फेब्रुअरि २१
५.
६. अरेन्ज्मेन्ट्स् वेर् मेड् फर् मीट्-
७. इङ्ग द रश् अफ् पिल्ग्रिम्ज् टु पशु-
८. पतिनाथ् , मेन्इ इन्क्विज्इटिम् यान्ड्
९. प्रम्इनन्ट् मेन् अफ् इन्डिअ इन्टर्इस्टइड् इन्
१०. नेपाल् यान्ड् हर् पीप्ल् भिज्इटइड् दिस्
११. प्लेस् दिस् यर् । ब्याच्इज् अफ् पिल्-
१२. ग्रिम्ज् अराइभ्इङ् डेलि ।
१३. श्रीजुत्[41] एस्. शास्त्रीजी इज् सर्म् इङ्ग द
१४. टर्म् अफ् इम्प्रिज़न्मेन्ट् अन्डर् मोस्ट्

४०. यति रोमनमा छ ।
४१. यहाँ एस् जे टी मात्र लेखिएको छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

१५. ट्राइङ सर्कम्स्टन्सइज् । ही ह्याड् अ-
१६. प्लाइड् फर् पर्मिश्अन् टु मीट् हिज्
१७. एल्इङ यान्ड् प्रेग्नन्ट् वाइफ् । वट् नो
१८. पर्मिश्अन् वज् गिभ्न् ईभन् टु मीट्
१९. हिज् वाइफ् इन् हर् डेथ् बेड् । शी डाइड्
२०. आफ्टर् गिभ्इङ बर्थ् टु अ चाइल्ड् हू
२१. हाउएभ्अर्, डाइड् फ्यू आउर्ज् आफ्टर् हर्
२२. डेथ् । इट् इज् अन्डर्स्टुड्, द पीप्ल्
२३. आर् अग्रीभ्इड् याट् दिस् सड्न् डेथ् ।

१. ५।। मा कथा[४२]

२. ॐ[४३]

३. यन्ममास्ति शुभं किञ्चित्तेन जन्मनि जन्मनि
४. भवेयमहमार्तानां प्राणीनामार्तिनाशकः ।
५. स्वदेशप्रेमी महानु भावहो ?
६. आज हामी हाम्री मातृ भूमि का एक करोड् सन्तान छँदा छँदै पनि
७. मातृ भूमि को यो दुर्दशा । अब मातृ भूमिको आँसु पुछौं. संसार मा हाम्रो
८. जस्तो इन्साफी र बीर जाति अरुको थिएन, तर आज जहाँ गयो वहाँ
९. अस ग्यमा पैला नाम पाई रहेकाछौं. के हामी एक करोड् सन्तान मिलेमा
१०. मातृभूमि को यस्तै दशा होला त ! अवश्य हुन्न. त के अरु कुम्भ करण कै
११. सिको लिने ? लक्ष्मण लाइ भूल्ने ?
१२. अब जसजसको शरीर नेपालको जलवायुले वनेकोछ जस्कोजाति
१३. नेपालीछ सबैले *नेपाल*[४४] लाई आफ्नो देश हृदय वाटै ठानौं. काशी जाने
१४. आउने नेपाली को दुर्दशा लेखन कागत सानोछ केलेखुँ. काशीमा ब्राह्मण
१५. आदि डोमपर्यन्तको धर्मशालाछ. चिन जापान वर्मा सिलोन योरोप अमे-
१६. रिका का समेत धर्मशाला, मिशन सेवासमितिछन्, केवल नेपाली को
१७. छैन. जो नाम मामात्रै 'छ' छ त्यस्ले त झन नेपाली को हीनता जाहीर गरी
१८. रे छ. काशीमा नेपाली दीदी वैनी र बालबच्चा को दुर्दशा हृदयविदारकछ.
१९. गुण्डाका हातमा धन सहित विक्दछन्. यदी यहाँ माँ मैं हिन्दूहरू सच्चा मानि-
२०. सहूँ नेपाल मेरो दे श हो, नेपाली मेरा भाइवैनी हुन् भन्ने अलीकति मात्र-

---

४२. यति हरियो मसीले हातले लेखिएको छ ।

४३. यो पर्चा मुद्रित हो ।

४४. यो ठूलो टाइपमा छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

पनि अभिमानछ भने फजुल खर्च छाड्नोस आवश्यकता को पनि कम गर्नोस र एक स्थायी रूपमा, सेवासमिति, एक क्षेत्र, एक धर्मशाला, काशी क्षेत्रमा वनाई स्वदेशी भाई वहिनी को रक्षागरी जनमेंको सफल गर्नूहोस. यथाशक्ति (जुवामा नाचमा मन खोले ऊँ खोली अथवा अन्ध- भक्तिमा धनधारा बहाये ऊँ वहायी) धर्मार्थ चन्दा भिक्षा प्रदान गर्नुहोस । *सायं ४)* *पञ्चगंगाघाटमा*[४५] पं. मुरलीधरको *समाजसु.*[४६] विषयमा भाषण र श्रीयुत *पं. करुणाकरको*[४७] को *धर्मरक्षा*[४८] विषयमा भाषण पनि *आगा*मी *शिवरात्रि*[४९]मा हुन्छ

निवेदक

सत्य धर्मप्रचारक नेपालीय महामण्डल, काशी ।

नोट– यहाँ चित्र पठायेमा या आफै आएमा पनि यौगिकचिकित्सा निःशुल्क गरिन्छ ।

पं. मुरलीधर

ज्योतिष प्रकाश प्रेस, काशी / २३२१

मङ्गल भवन भेलुपूर वनारससिटि

फाल्गुण ४ गते ४।९५

श्री ६ वुवाज्यू काह जुर्मा

उप्रान्त गरीप्रवर गाँ थपाउ मा सदा आराम रही वक्से वालख को सदा असल हुनेछ जो म र्जि ——— मुरली प ण्डित् कोविषय माति मि ले पनी वुझ दं र हे भ न्ने वा- लख लाइ र्मजि वक्से थि यो पं लेवि शे ष खवर नहुनाले जाहेर ग र्न सके को थि इन त्य स मा रि सा नी माफपाउ अ स्ति जवाहिर लाल ने हरू वनारस आयाकाथि ये मुरली र अ रू २ ज ना ने पा लीहरू ग ये र भे टे र हा म्रो नेपा ल मां प नि य स्तो य स्तो छ क्राँ ग्रे स वा ट खया ल र हो हा म्रो ने पा ल को प नि सु धा र हो स भनि भ ने छ न् ज वा ह र ला ल ले हां से र हु न्छ भ ने रे भ न्ने ख वर पा या कोहु नाले जाहेर गरे को छु जोमर्जि ———

---

४५. यति हरियो मसी ले हातले लेखिएको छ ।

४६. यो हरियो मसीले हातले लेखिएको छ ।

४७. यति हरियो मसीले हातले लेखिएको छ ।

४८. यो हरियो मसीले हातले लेखिएको छ ।

४९. यति हरियो मसीले हातले लेखिएको छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

१५. आ जका ल गां य मा क स्तो छ माइ लाइ पनिक स्तो छ जो म
१६. र्जी ________________________________
१७. लेख दाहरफ मा उच नी च म या को मा फ पा उं
१८.
१९.
२०.

सदापा उको आज्ञा का री वालख
टे कराज को को टि को टी साष्टा
ङ्ग दण्ड वत

(९ सङ्ख्या)

(क) सि का र ब ढ्त
(ख) ने स मं र हे छ १०४
(ग) मं र हे छ अ झ ७/८
(घ) जि न छ

१. क्या म्प दु वी चो र
२. १४ फा गु न १९९५

३. गु रु
४. फे ब्रु व री २० ता रि ख मा ले ख नु भ ए को प त्र पा यां .त्यो भ न्दा अ घी को प त्र प नी आ या को छ.
५. प ठा उ नु भ ए को क टिङ ह रु प नी हे रें. ले ख नु भ ए को कु रा ह रु स वै प नी बु फ्रें
६. ज न ता मा ले ख ले खा उ ने ने पा ली को हो प त्ता ल गा उ ने को शि श मा ला ग्नु भ ए कं छ. सो
७. को शि श अ व स्य सु फ ल न ग रा इ छा ड नु हु ने छैं न भ न्ने पु रा ए कि न मा ने को छु. य स्मा सी. आइ.
८. डी. को मा नि स ला उ ने वि चा र वे स हो. ले ख मा प्र वि त्त भ ए का ने पा ली फ ला ना फ ला्‌ना
९. हु न भं ने शं का ग र्द छ न भ नी ६ ज ना को ना उ ले ख नु भ ए को र हे छ. वि चा र ग र्दा सु ब्बा
१०. दे वी प्र शा द, ख. कृ ष्ण प्र शा द, सू र्य वि क्र म ज्ञ वा ली हो ला भ न्ने ला ग्दं न. ने पा लं वा ट आ
११. ए को ले ख छा पि ने गरे को प नी हो इ न. शङ्क र प्र शा द र शु क्र रा ज को जे ठा न ओ त्यसमा
१२. को इ मा लि क छ भ न्ने सु भा ठि क ठ ह र्न आ उ नु वे र छैं न. प त्ता ल गा उ नु भ ए प छी
१३. को को र हे छ था हा हु न्यं छ. अ रु अ ङ्ग्र जी हि न्दी अ ख वा र ह रु मा ने पा ल र ने पा ली का
१४. वि ष य मा ब हु दा कु नै ले ख आ उ ने ग र्दै न. आ यो भने पनी आ फ्नु म त ल ब को रा य
१५. फ्न ल्का उ ने य ब कि ञ्ची त क हि ले का ही के हिं ले ख छा पे भ ने मा त्र दे खि ने ग र्द छ.
१६. ज न ता ले फ्नं ए क द म ई ष फे र्न ल गे ज स्तो ले ख मा क हि व्य ङ्ग ल गा इ क हि वि ल्कु ल
१७. फ्नु ट्ठा कु रा ले र ङ्ग च ढा इ ह पर्त पि छे ने पा लि ह रु ला इ उ भा ड ने कि सि म को ले ख
१८. ले ख ने वा त्यो प त्र मा ले खि ए को ले ख उ धृ त ग री ग री छा प ने ग रे का छैं न नू. त्य सो हु ना ले
१९. हा म्र अ रु ति र ख्या ल डो डा उ नु भ न्दा यो दु ष्ट ज न ता मा यी नं थ्या न सं ल ग्न ग रा इ
२०. य स्तो वि ष न का री न हु ने भ ए को छ. य स्मा हु जु र ला गी र ह नु भ ए कं छ भ ने
२१. का म वा र पा र न म री छा ड नुहु ने छैं न भ न्ने भ रो सा मा ने को छु. प्रे स अ फ त ग रा ड के

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

२२. कु रा सं भ ब दे खि दं न. ज मा न त लि ने कु रा च ला ए को मा प नी लि ने हि या उ गर्न श के का
२३. छैं न न्. आ फं मा थी को क डा ले ख मा प नी के हि ग र्न न श कि अ घी को जो स त्व थि यो
२४. त्यो स वं ह रा ए ज स्तो भैं र ह ने अ व स्था के न्द्र मा र त स र्का र को भैं र हे छ. त्य सो हु ना ले त्यस
२५. [५०] प ट्टी को आ सा रा ख नु भ न्दा इ र्षा स हि त को ले ख नि क ल्ने मु ल सु का इ दि ने उ पा य
२६. ति र ला ग्नु प रे को छ भ न्ने वि चा र मा ह जु र ला ग्नु हो ला. ला गी र ह नु भ ए कं पनी छ
२७. फु ट्टा कु रा छा प ने ग रे को मा ज न ता मै ए उ टा ले ख छ पा उ ने त्य स्ले छा पे न भने हि न्दु म हा
२८. स भा प ट्टी को छा पा मा छ पा उ ने ह जु र को वि चा र वे स हो. यो सा ल शि व रा त्रि मा व ङ्गा ल
२९. वि हा र यू. पी. का भ द्र लो क ह रु प नी नि वके आ ए का छन. ति नी ह रु का मु ख वा ट
३०. ने पा ल को स न्ह नी को कु रं मा त्र नि स्के को सु नि यो भ न्ने सं तो ष ला य क को कु रा छ.
३१. खु द ज न ता का सा म्य वा दी को न ज र ने पाल मा थी प रि र हे को भ ए ति नी ह रु ले आ फ्नु
३२. म त का मा नि स जा त्रु व ना इ प ठा उ नु प र्द थ्यो त्य स्तो के हि ग रे को बु झि ए न य स वा ट प नी
३३. हि न्दु स्था नी सा म्य वा दी को कु र दृ ष्टी ने पा ल मा थी र हे न छ. त्य स्तो दृ ष्टी को इ दु ष्ट
३४. ने पा ली कं फ ल स्व रु प को ले ख नि स्क ने ग रे को र हे छ भ न्ने दे खा उ छ. अ हि ले इ न्को
३५. ले ख को अ स र फं लि न न पा उ दं जा हा स म्म हु न श क्त छ चा डो प्र ति का र हु न जा व स
३६. अ हि ले ला इ य हि वा टो वे स छ
३७. ह जु र को स्वा स्थ्य ठि क हु न न श के को ख व र ले अ न्दे सा ला गे को छ. मे हे न त
३८. को का म न ग र्नु हो ला. चि ट्ठी ले ख नु हु दा प नी मु ख्य मु ख्य कु रा को छो ट क री
३९. ले ख नु भ ए हो इ जा न्छ. छो रा गु रु ज्यू ला इ अ व त सा फ आ रा म भ यो हो ला व हा-
४०. ला इ सु वि स्ता हे री ने पा ल मा प ठा इ दि नु हो ला. ह जु र ले जा हा आ फ नु स्वा स्थ्य ठो क
४१. र ह ने हु न्छ व हा जा नु र ह नु भैं यो का म पा र ल गा उ ना मा ला ग्नु हो ला. य हा शि व
४२. रा त्री अ घी ल्लो दि न दे खि वा द ल उ ठी वि च नि च मा सा नु ति नु पा नी प र्ने ग रे को
४३. थि यो. आ ज दे खी आ का स नि र्म ल भैं घा म ला गे को छ

४४. गु रु को शि ष्य

४५. साइन्ड्[५१] श्री ३ जु द्ध

४६. श्री ना य व व डा गु रु ज्यू

(१० सङ्ख्या)

क्यां प भु ट न दे वी

१.

२१ फा गु न १९९५

२.

३. गु रु,

४. फा गु न २३ ग ते को प त्र पा आ. सो सा थ को का ग ज ह रु प नी आ ग्यो. हा ल ख व र

बु झ वं र ही बराबर

---

५०. यस पङ्क्तिदेखि ख पृष्ठ शुरू हुन्छ ।

५१. यहाँ रोमनले एस् डी मात्र लेखिएको छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

५. स मा चा र प ठा उ दैं ग री व क्स नु भ ए को व ढी या हो, अ हि ले स म्म ज न ता मा ने पा ल को वा रे अ ने क त र ह को ले ख

६. छ पा उ ने को हो ला भ न्ने प रि रा खे को थि यो. ह जु र वा ट हा ल आ या को का ग ज हे रे प छी य हि मा नि स

७. र हे छ भ न्ने दृ ढ नि श्च य न प रे को ह वं न. मु र लि य स्तो मा नि स य स्तो मा नि स हो भ नो न जा नि ए को

८. हो इ न. ता प नी वि ना के हि प्र मा ण न पा इ त्य सै अ नु मा नै ले मा त्र नि स्तु क हु न श के को थि एं न. अ व त

९. का फि स वु त पा उ नु भ यो. ज न ता मा मा त्र ले ख छ पा इ चि त्त न वु झी पं ज वा ह र ला ल स ग गु हा र मा ग्न पु गे छ.

१०. त्री पु रा मा र्ग व हा कां ग्रे स को मि टिं मा सा मे ल हु न जा ने वि चा र मा र हे को छ भ न्ने सु नि न्छ हो हो इ

११. न प छी था हा हु न्थ्यं छ. त्यो मा नि स मा थी ह जु र को दृ ष्टी प रि स के कं हु नु प र्छ. नि ज को चा ल वा ल

१२. वु झ न ला इ गो प्य सा थ च ला क मा नि स प नी ल गा इ श क्नु भ ए कं हो ला. वि चा र ग रि हे र्दा अ घी को

१३. ज न ता मा ने पा ली प्र जा को सं स्था ख डा भैं श के को छ भ न्ने जो छा पि ए को थि यो त्यो य ही मु र लि ले

१४. स्था प ना ग रे को वा ग र्न खो जे को "स त्य ध र्म प्र चा र क ने पा लि य म हा म ण्ड ल" भ न्ने

१५. सं स्था लाइ शं के त ग रे को हो ला, जो हो स मा हा म ण्ड ल भ न्ने धा कि लो श ब्द प्र यो ग ग रे प छी

१६. त्य स्मा मा कु रा ले आ फ्नु जा ल मा मा खा पा रे ज स्तो नि ति मा च ली अ जा न ने पा ली ह रु ला इ

१७. व ह का इ त्य स्मा मे म्व र ग रा उ ने को शि स मा न ला गी र हे का ह र्न न न्. ह जु र ले वु झ्न

१८. प ठा ए को मा नि स ले सो "म ण्ड ल" मा सा मे ल हु ने भा न पा री मु र लि स ग ए क ज्यू

१९. भ ए ज स्तो ग री उ न्का सा थ सा थ र ही हां मा हां मि ला इ स वै भे द वु झ न ल गा इ व क्से को

२०. प क्ष मा मु र लि को सं स र्ग ज न ता मा क हि ले दे खी र ही य स्मा नि ज को सा थी अ थ वा म ति

२१. या र को को हो प त्ता ल गा उ न गा न्हो हु ने छैं न. त्य ति मा त्र हो इ न "ज न ता" ले ख छा प्न ला उ ने का म्मा

२२. ला गे का ने पा ली ह रु को को का हा का हु न सो प नी ति नै मु र ली द्वा रा था हा न भैं र ह ने छैं न.

२३. [५२] ह जु र ले प ठा उ न ल गा इ व क्से को ले ख "ज न ता" ले छा प ने हो हो इ न चा डै नै था हा हु ने छ. के हि

२४. दि न वा टो हे र्दा प नी छा पे न भ ने ज न ता को ए डि ट र स ग चि ठी द्वा रा वु झ्न ल गा इ व क्स दा

२५. के ज वा व दि दा र हे छ न त्य स वा ट प नी के हि भे द मि ल्नु वे र छैं न.

२६. ल लि ता घा ट म र म त ग र्ने का म को प्र व न्ध चा डो भ ए हु ने थि यो उ प ल्लो ६/७ ह जा र

---

५२. यस पङ्क्तिदेखि ख पृष्ठ शुरू हुन्छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

ख र्च ला ग्ला भ नी ले खी व क्स नु भ ए का ला इ यो म र म त ग र्नें प र्छ भ नी भ ने को अ फ हु न श के न. ह जु र का त ज वि ज ले चा हि ने मा नि स ल गा इ ६/७ ह जा र जो प र्छ ख र्च ल गा इ ब ना इ दि व क्से ला.

ह जु र ला इ फा इ दा हु दै आ या को ख व र ले आ न न्द ग रा यो छो रा गु रु ज्यू ला इ प नी ह र्नि या को अ प रे स न ग र्नू न प र्ने भ ए छ वे स भ यो. व हा ला ई अ घी वा ट नै पा ल प ठा इ व क्स नु हु ने वि चा र व ढी या हो.

ह जु र को शि ष्य

साइनड्[53] श्री ३ जु द्ध

श्री ६ ना य व व ड़ा गु रु ज्यू

क ल क त्ता

(११ सङ्ख्या)

क ल क त्ता

२२ फा ल्गु न ९५

श्री ३ महाराज का हजुरमा

निगाह भए को फा० १४ गते को शिक्षाप त्र पाएँ. शिक्षा वक्सेको स वै कुरा वुझें. सो ही वमो जी म गर्ने छु ।

शु क्र रा ज को गा न्धी का साथमा भे ट भएको, शु क्रराज को जागिर छुटे को, कैद परे को सम्व न्धमा नेपा ल लाई सर्कार लाई के ही आक्षेप गरेर नि क्कै नराम्रो लेख विश्वमि त्रमा अघि प्रकाशि त भए को थियो. अड्भा न्स मा पनि १।२ पट क के ही ता ना मारेर ले ख निस्केको थियो. विश्वमि त्र को सम्पादक मू ल च न्द को अङ् भा न्स संग धे रै सम्व न्ध छ. अड भा न्स प त्र मा छापा भए को विषय प्रायः विश्वमि त्र मा उही चा ल संग रहन्छ. वृटि शस र्का र ले ने पालस र्का र ला ई दि ने गरे को दश लाख को सम्व न्धमा यस्तो यस्तो परि वन्धले दिने गरे को हो भनी *पर्सिभल् ल्यान्डन्*[54] ले *नेपाल्*[55] नाम क कि ता वमा लेखे को विषय दो स्रो मानिस को नामवाट किता व को हवा लादि ई छपाउन पठाउदा पनि त्यो लेख नछ्पाई वरु त्यसको मा व ला ई दवाई उल्टो ने मा व ले वि श्वमि त्र ले छपाएकोथियो. त्यस्को कटिङ सर्कारमा जाहेर गरी पठाएको वाट सर्कार मा जाहेर भएकै हो ला. भू कम्प को सम्व न्धमा त्यस्तो अभू तपू र्व सर्कार वाट काम गरि वक्से कोमा लो कमि त्र अमृतवाजार इण्डे समे न् हरु ले त्यस्तो राम्रो लेख छापेमा वि श्वमित्र र अड् भा न्सले वि शेष

---

५३. यहाँ रोमनले एस् डी मात्र लेखिएको छ ।

५४. यति रोमनमा लेखिएको छ ।

५५. यो रोमनमा लेखिएको छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

२०. छापे को मै ले देखे को छैं न. यी सबै कुरा देखना ले वि श्वमि त्र र अड् भा न्स
२१. को नेपा ल का उपर असल भा व भएको भिक्षुकका चि त्तमा लाग्दं न.
२२. के ही का ल वाद निश्चय हुन्यंछ. तर अं ले ज न ता प त्र ले फ्ं नेपा ल को वा रेमा व हु तं
२३. न रा म्रो लेख अव्ह सम्म कु नं अंग्रे जी हि न्दी अख वार हरूमा
२४. प्रकाशितगरे को देखि दं न. ज न ता प त्रमा त्यस्तो नराम्रो ले ख प्रकाशि त भए को
२५. दे खे र पनि अरु कु नै पत्रले त्यस्मा आपनो मत वा, ज न ता प त्र ले यस्तो लेखेकोछ
२६. [५६]भनि ज न ता प त्र को हवा ला दिएर पनि छापे का छैं न न्. यो वहु तै
२७. अस ल भइ रहेछ. ज नता को अनुस रण नगरे को देखि ना ले या त ग्रो खवर
२८. फूटो हो भ न्ने सं फे का छन्. या नाह कमा नेपा ल संग, सर्कार संग, कि न
२९. विरु द्ध हु नु भ न्ने दृष्टि ले गरे का छन्; अं ले सम्म निश्चय गर्न सकिएको छैं न.
३०. फू टो खवर भ न्ने संफे सम्म, अथ वा नेपा ल संग किन विरुद्ध हुनु भ न्ने भा व
३१. अरुले राखी दिएको खण्डमा एकलो वृहस्पति फूलो भ ने जस्तो जनताको
३२. वेग के ही दि न उ र्ली आफै शा न्त हुन जा नु धे रैसं भ व छ. तर देशीराज्यको
३३. सम्व न्धमा आ न्दो ल न जतात तै हुन लागे को र गान्धी पर्य न्त ले उप वास
३४. ग र्न ला गे को ले यो आ न्दो ल न चाडो दव्ला, नेपा ल तर्फ को विषयमा
३५. अव्ह आ न्दो ल न वढोइन भ न्ने सं भ व कम देखि न्छ. । त्यसै ले नेपा ल
३६. तर्फ वाट प्रति वाद छपाउ न ढी ला गरे का पक्षमा, धेरै का ल यस्तै गरी
३७. ज न ता प त्र द्वारा नेपा ल को विरुद्ध छाप्ने काम भइ रहे को खण्डमा त्यस
३८. वाट नेपा लभि त्रंका वा नेपा ल वाहिर का नेपाली का हृदय मा के ही न के ही
३९. प्रभा व न व ढी छो ड्ने छैंत. – हि न्दु स्था न तिर नेपा ली हरू आउदा मो तीहारी
४०. म जफ्फ र पुर देखी य ता र क ल क त्तं मा पनि प्रति शु क्र वार ग्याहा न
४१. ज न ता प त्र लि ने नि वर्क नै हु ने गरे को देखि ना ले त्यता तिरकोरुचि के ही
४२. वढ दै गए को पनि देखि न्छ. हि न्दु स्था न वा ट पहाड तर्फ जाने मानिस ले पनि
४३. वरा वर खरिद गरे र लगे को देखि न्छ भ न्ने कुरा पनि सुनि न्छ. त्यसो हुना ले
४४. ज न ता पत्र को प्रति वा द (खण्डन) चाडं नै प्र का श हु ना को आ वश्य कता
४५. पनि भिक्षुक ले देखे को छु. एक लेख ता नो ति नो ज न ता आफिस मा एला
४६. हा वाद वा ट शिवरा त्री को सम यमा फर्केर आएको मानिस ले पठाएजस्तोगरी
४७. पठाइ पनी स के को छु. त्यो ले ख ज नतामा पुगी स की यही गएको वृहस्पति
४८. वार को दिन छापिनु पनि प र्ने हो. तर त्यो दिन नेपा ल को सम्व न्धमा केही
४९. पनि छापे को देखिएन. न आर्को प्रति वाद देखियो न हाम्रो लेख देखि यो.
५०. साय द् आ र्को अङ्कमा आ उदछ कि प्रती क्षा गरि रहेछु. त्यस्मा छापिएर
५१. आयो भ ने सुस्त विस्त लेख को मा त्रा वढा उदै लगी अरु लेख पनि क्रमशः
५२. ज न ता मादि न्यै जाने वि चार गरि रहेछु. जन ता ले छाप्ने गरे को पक्षमा

---

५६. यस पङ्क्तिदेखि दोस्रो पत्र शुरू हुन्छ, त्यहाँ शिरमा २ लेखिएको पनि छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

५३. ज न ता प त्र को त्यो प त्र लि ने को मा बपरि वर्तन हुना लाई सजि लं वाटो हुन जा नेछ. कदाचित्
५४. ज नता ले नेपा ल को विरु द्ध को कुरामा त्र छाप्ने व्रत गरे को भए, हाम्रो त्योलेख,
५५. जस्मा नेपा ल को म लाई को के ही प्र शं सा को मा त्रा रूपा न्तर वाट भा व वाट झलिक न्छ,
५६. [५७]छा प्न मुस्कि लंछ. कदाचि त् छापे न भ ने त्यो ले ख अ न्य त्र प त्र
५७. पत्रि का मा छपा उदा पनि धे रै प त्र को मुख खु ल्ला, वादा नु वाद च ल्ला,
५८. ज न ता प त्र ले नै प्रति वाद ग र्ला भ न्ने अर्थ ले अरु प त्रपत्रि का हरूमा
५९. छपा उ नु पनि वेस ब्वालिसी हो भ न्ने भिक्षु क का चित्तमा लाग्दै न ।
६०. भि क्षु क नेपा लैमा भए पनि से वा शुश्रूषा ले सर्कार को शुभचि न्त क
६१. भएर वसे को भए पनि नेपाल
६२. मा रह न्ज्या ल् ज न ता मा छापे को सवं ले ख दे ख्न
६३. भिक्षु क ले पाए को थिए न. क ल क त्ता मा आएपछि पनि तो लेख
६४. हरू को ध्या न पनि थिए न. आ ज ६।७ दि न मा त्र भयो एउटा
६५. क ल क त्ता को हि न्दी पुस्त क को लाव्रे री हे र्न जादा जन ता को के ही
६६. पुरा नो फाइल त्यहा रहेछ र त्यस वख तमा त्यहा केही नम्ब नो पछि वाट
६७. मानिस पठाइ – अलि अलि गरी १।२ अंक को पटक गरी जनतापत्र
६८. ल्याइ हेर्दा भि क्षु क ले सुने जा ने को कुराभन्दा – अरु अरु पनि धे रै
६९. कुरा छापिएको रहेछ. ती स वं हेरे पछि तो सवै कुरा को प्रतिवाद
७०. छपाउ नु त मा नो फे री एड्भर्टाइज्मेन्ट्[५८] (विज्ञापन) गरे को जस्तो
७१. हो ला भनि यसमा पनि ठी क ला गे न. – यी स वं कुरा को वि चार गरेर हेर्दा
७२. नालिस गरे हुने प्वा इ न्ट ७।८ रहेछ. नालिस गर्दा पनि – ज न ता को एडिटर
७३. लाई जरुर – जे ल हुने कुरा पाइए को छ. तर त्यस्लाई जे ल गराए प नि जनता
७४. मा प्रकाशित भए का अरु कुरा को प्रश्न वकी ल हरु वाट जरु र न उठी
७५. छोड्ने छैन. ती सवै कुरा अख वा र हरू मा छापि न पनि जा नेछ. – त्यस्ले
७६. नेपा ल को, सर्कार को, देशको शास नप्रणा ली को, सम्ब न्धमा रात्रो भाव
७७. देखाउन वहु तै मुस्की ल हुन जा नेछ. त्यसै ले नालिस गरी ज न ता को
७८. एडिटर लाइ जे ल पठाउना ले फाइदा भ न्दा वेफाइदा वढता जस्तो
७९. भिक्षु क का चि त्तमा लागे को ले केव ल यो छपाउने नेपा ली को हो.
८०. यस्का गुटमा को को छ न् त्यही प त्ता लगाउ ने का म पहि लो हो भ न्ने मुख्य
८१. विषय देख्दछु. ज न ता ले नछपाए हि न्दुमहासभा पट्टी को पेपर मा
८२. छपाउने कुरा अघि जाहेर गरि पठाएको हुं. त्यो काम पनि – अरु के ही
८३. दि न चुप ला गेर वसी पछि मा त्र अ वस्था हेरी जो मुनासी व होला
८४. सो वमो जी म ग र्ने गरे वढि या हो ला कि भ न्ने चि त्तमा लागे कोछ.

---

५७. यस पङक्तिदेखि तेस्रो पत्र शुरू हुन्छ, त्यहाँ शिरमा ३ लेखिएको पनि छ ।
५८. यो रोमनमा लेखिएको छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

८५. [५८]रा ज को ट (गु जरा त) को रा ज्यमा धे रै दिन देखि उठे को प्र जाको
८६. असं तो षमा गा न्धी की स्त्री कै द भएकी र, हालै मा गा न्धी ले उप
८७. वास आरम्भ गरे को, सो खवर ठाउठाउ वाट भाइ सरा य लाई लेखी
८८. गए को वा की रहे को रा जपुता ना को दौरा खतम नगरी डि ल्लीमा
८९. भाइ सराय फर्केर गएको खवर हरु सर्वसर्कार मा न्यू जपेपर वाट
९०. जाहेर भएकै हो ला. परिस्थि ति गम्भी र छ भ नी यहाँका मानिसहरू
९१. व ताउदछन्. यस सम्ब न्धमा भाइसराय ले कस्तो वाटो लि न्छ न्,
९२. के ही दिन वाद थाहा हुन्यै छ. उतातिर – भाइ सराय को, अरु अरु
९३. रा ज दर्वार को जोड वढी त्यो आ न्दो ल न लाई दवाए भ ने नेपा लको
९४. सम्ब न्ध को जन ता वाट भएको आ न्दो ल न पनि जरुर त्यस वखतमा
९५. द व्दै जा ने सम्भ व भिक्षुकको चि त्तमा लाग्छ. त्यतातिर को आन्दो
९६. लन को वृद्धि हुदै गयो दवाउनस के नन् भ ने त्यसै को साथ साथ
९७. ज न ता द्वारा वा अरु हरू द्वारापनि नेपा ल को विषयमा पनि आ न्दो
९८. ल न को वृद्धि हुदै जा ने सम्भ व देखि न्छ. गा न्धीको ल व जमा
९९. ट्रिटी मा भए को कुरा लाई छोडी अरु वारे मा व न्दो वस्त हवस् भ न्ने
१००. ल ज्ज परे को र, अघि काङग्रे स को मिनिष्ट्री लि ने अवस्थामा पनि ट्रीटी
१०१. का नु न को वर्खि ला व गर्ने छै नौं भ न्ने – गा न्धी प्रभृति को व च नहुनाले
१०२. हामी ले ट्रीटी लाई नै पक्की – यो ज न ता को आ न्दो ल न लाई – रोक्ने
१०३. वा टो, ब्रि टिस वाटै गराई, आफु ले विशेष केही नछपाई 'क्रि या
१०४. के व लमुत्तरम्[६०] ' गर्नु नै वढि या मार्ग जस्तो लाग्छ. यहाँ को ही
१०५. अनु भवीसंग प्राइ भेट साथ वुझदा दुइवाजीको जफ्तीवाट पनि
१०६. ज न ता ले नमाने को ले प्रेस पनि सर्कार ले जफ्त, गराउ न स क्तछ,
१०७. १० हजार भ ने पनि जमा न त माग्नस क्छ भ नी भ न्दछ न्. । भिक्षु क
१०८. को चि त्तमा आ र्को पनि वाटो वृटिस स र्का र ले वि चा र गरी सुस्तविस्त
१०९. कार्र वाई ग र्न लागे को राहु ल सां कृ त्याय न लाई कै द भए को वाट भिक्षु क का चि त्तमा लाग्छ. –
राहु लसाङ्कृत्यायन
११०. भ न्ने वौद्धभिक्षु जो नेपा लमा आई ति व्वत गएका थिए. तिनी ले
१११ पहि ले ने पा ल को वारे मा के ही नराम्रै लेख छपाए का थिए. सर्कार मा
११२. जाहेरै होला. वृटिस सर्कार ले २ पट क 'जन ता' को जफ्ती गरेपछि
११३. राहु ल साङ्कृ त्याय न प्रभृति ४ ज ना विहारमा नेता ले वृटिस सर्कार लाई
११४. दोषदिएर एउटा कमी टी गरी प्रस्ता व पास गरे का थिए रे सो प्रस्ता व

---

५९. यस पङ्क्तिदेखि चारौं पत्र शुरू हुन्छ, त्यहाँ शिरमा ४ लेखिएको पनि छ ।

६०. पहिले लेखिएको मुत्तमम्को मलाई काटेर र लेखी मुत्तरम् बनाइएको छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

११५. [६१]सवारीमा मछ्दा वडा काजी सं ग कुरा पनि भए को थियो. अं ले
११६. वुझ् दा सो नेपा ल का उपर नि न्दा को प्रस्ता व ग र्ने (१) जयप्र का शनारायण
११७. (२) राहु ल साङ्कृ त्यायन[६२] (३) किशो रीप्रसादसिंह – ४ रामवृक्ष वेनीपुरी[६३]
११८. (५) र जो अ जो मा वादी भ न्ने यीस वैं साम्य वादी हरू रहेछन्. राम वृक्ष वेनी
११९. पुरी भ ने को यही ज न ता प त्र को सम्पा द क हो. हाल अम वारी को
१२०. उखु का ट्ने असहयोग आ न्दो ल नमा राहुलसां कृ त्या य न गिरफदार
१२१. भए का र; सो गिरफदार भएपछि जन ता को सम्पाद क रामवृक्ष
१२२. वे नीपुरी भे ट्न गए को कुरा ज नता मै हा लै को अङ्कमा छापिए को ले
१२३. पनि राहु लसाङ्कृ त्या यन को र वेनीपुरी को मेल मिलाप भएको स्पष्ट
१२४. जाहेर हु न्छ. रा हु लसा ङ्कृ त्याय न ले मे री ति व्वत की या त्रा भ न्ने कि ता व
१२५. मा नेपा ल को सम्व न्धमा प्रथमसंस्करणमा धे रं, दोस्रो संस्करण
१२६. मा के ही घटाएर दो ष देखाई छापे को सर्कारमा जाहेरं हो ला. त्यस पुस्तकमा
१२७. स र्का र हरू लाई राणा जी हरू लाई लि एर जो व क वादी राहुल ले
१२८. ले खे काथिए, – त्यस को विषय र जन ता मा लेखे को विषय
१२९. केही मि ल्ने छाट को देखि ना ले यस मण्डलीमा राम वृक्ष वेनीपुरी
१३०. को साथमा राहु ल साङ्कृत्याय न पनि भए को मेरो चित्तमा लाग्छ.
१३१. रा हु ल साङ्कृ त्याय न को पछि पछि ला ग्ने १।२ जना नेपा ली को सङ्के त पाए
१३२. को छु. पछि निश्चय भएपछि जाहेर ग र्नै छू. अ व राहु लसाङ्कृ त्या
१३३. यन कतिदि न सम्म जे लमा प र्ने हुन्. त्यती भि त्रमा ज नता को लेख
१३४. कस्तो हु न्छ त्यता वाटपनि केही अनुमा नहुनस क्नेछ.
१३५. जनता प त्रमा लेखिएका लेखहरू – एक दुइ जना को
१३६. क लम वाट निस्के को वुझि दं न. ती लेखहरू राम्रो तर हसंग
१३७. विचार गरे र हेर्दा को ही ले ख शु रूरा जं को हो भ न्ने लाग्छ. को हो
१३८. ले ख जस्मा फार्सी काश व्द पनिमिलाएर लेखे को छ त्यो लेख
१३९. वेनीपुरी को लेख जस्तो लाग्छ. संस्कृ त श व्दज्यादाभएको विषय
१४०. गं भीर भएको पूर्वा पर मि ले को लेख राहु ल साङ्कृत्याय न को जस्तो
१४१. ला ग्छ. पछाडी को १।२ लेख, जस्मा मुरा ली हरू व नारसमापुगे
१४२. पछि जवाहर ला ल लाई भेटी मा नपत्र दिए, ज वाहरला ल लाई
१४३. आ पनो भ न्ने कुरा भने, भ न्ने कुरा जो सु नि ए को थि यो, त्यही विषय फेरी जनतामा छपाइएकोले
१४४. ती ले ख त मुरारी को जस्तो लाग्छ. यी सं वैं कुरा अ नुमा न ले

६१. यस पङ्क्तिदेखि पाँचौँ पत्र शुरू हुन्छ, त्यहाँ शिरमा ५ लेखिएको पनि छ ।
६२. यस नाउँमा रातो सीसाकलमले चिनो लगाइएको छ ।
६३. यस नाउँमा रातो सीसाकलमले चिनो लगाइएको छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

[६४]जाहेर गरे को सम्म हुं, प्रमाण खो ज्दै छु. पाएपाए को प्रमाण जाहेर गरी पठाउनेछु । शङ्कर प्रसाद को वारे मा के ही पनि प्रमाण अरू सम्म पाइ न स के कोछैं न. पछि के हो देखि यो भने जाहेर गर्नेछु । शङ्करप्रसाद पनि सारै वदमास हो भ न्ने कुरा भिक्षुक लाई पनि थाहा छ ।

आ ज ३।४ वि नभयो. दार्जिलिङ्ग को धीर धाम को प्रतिष्ठा को वारे मा के ही कुरा सोधपुछ गर्नुपरे को ले आएको भ नी हरिप्रसाद प्रधा न म वसे को ठाउमा आएकाथिए. प्रतिष्ठा को सम्व न्ध कोकुरा को सोधपुछ सिद्धिस के पछि – पहि ले उनी ले नै ज न ता ले छाप्न या ले को विषय को कुरा उठाए. त्यस सम्व न्धमा उनी ले म ने को र मै ले उ नी लाई भने कोकुरा त ल लेखी जाहेर गरे को छु–म लाई यो कुरा उनी ले कि न भ ने त्यस्को अर्थ त राम्ररी अरू लाग्नस के को छैं न. सायद् दोस्ती कै लिहाजले होकि ? मै ले यस वारे मा के ही खो जी ग र्न लागे कोछु भ न्ने केही अनु मा न गरी भने का हुन् ? के ही निश्चय गर्न स की न. भए को कुरा त ल लेखी जाहेर गरे कोछु ।

व की ल हरि प्रसादप्रधान – ज न ता प त्र ले नेपा ल को वारे मा नि क्कै नराम्रो कुरा लेख्न लागी रहे छ, मे रो नामपनि कस्ले भनिदिएछ , म लाई पनि एक प्रति दार्जिलिङ्गमा आउने गरे कोछ. मै ले – क ल क त्ता मा आएपछि – मै ले पनि त्यस्तै सुने को ले व जा र वा ट १/२ पट क लि न पठाइ हेरें , मलाईपनि खरा पै लेख ला ग्यो. खराप मा त्र होइ न, झुटो कुरा ले भरि ए को समेत देखें, को नेपाली वदमास हो ला. त्यस्तो लेख का ङ्ग्रे स को वा समा ज वादी को प त्र मा छपाएर त्यस्लाई के फाइदा हो ला र. – उस्का साथमा त्यो मानिस मि ले पनि जनसंख्या को लिहा ज ले यस्तर्फ रहे का थो रै ने पा ली को संख्यामा वढी हु न नस केपछि – कां ग्रे सं को राज्य मा पनि त्यस्लाई कस्ले ठू लो पोष्ट दे ला, कस्ले जनर ल व नाउ ला र ? मे रो समझ मा त यस वख तमा दे शविदे शमा रहे का नेपा ली हरूको मा नम र्या दा को सं रक्षण नेपा ल स्वत न्त्रे हुनाले रहि रहे को छ. ए क [६५]गठ भई विदे श का ज र्म नी हरू ले जर्म न रा ज्य लाई; जर्म नी ले विदे श का जर्मनला ई गरे जस्तो गरे मा त्र वाहिर का नेपा ली हरू को सं रक्षण हुन सक्नेछ. अरू मा न मर्या दा वढ्ने छ. नेपा लरा ज्यभि त्र को आफ्नो छोरी वेटी लि ने दि ने व्य वहारपनि

---

६४. यस पङ्क्तिदेखि छैटौं पत्र शुरू हुन्छ, त्यहाँ शिरमा ६ लेखिएको पनि छ ।

६५. यस पङ्क्तिदेखि सातौं पत्र शुरू हुन्छ, त्यहाँ शिरमा ७ लेखिएको पनि छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

१७६. का यम रहन स क्ने छ.
१७७. हरिप्रसाद – हो, दार्जिलिङ तिर का कङ्ग्रेस को पक्ष गर्ने को ही के टाहरु ले यही
१७८. ज नता प त्रमा लेखे को कुरा को प्र चार ग र्न ला गे का थिए. मं ले त धे रै
१७९. लाई संझाई रो कीदिएं. बाहिर बसे को भए पनि हामी नेपा ली नै
१८०. हो. अरित म नें कल क त्ता को गभर्न र लाई तपाइ ले यो आ न्दो
१८१. ल न चाडो दबाउनु भएन भने तपाइ को फौ जमा भर्ति हुने को नेपा ली
१८२. पाउनु हो ला भनि हामी ले लेखी पठाएकाथियौं. अप रेस न् सिद्धिए
१८३. पछि २/४ दिन पछि त मलाई ठी क हुन्येछ. त्यहापछि म लाई सं झाउनु
१८४. है भनि से क्रे टरी लाई भ न्नु भएकोरहेछ भरि हाल्नु भयो. सारं जा त्ती
१८५. ग भ र्न र हु नु हु न्थ्यो। श्री ३ महारा ज को र उ.क. ज. को त यस्मा केही
१८६. गर्ने वि चार देखी न.
१८७. मं ले – त्यसरी तिमीहरु ले लेखी पठाई, रोकीप्र चा र बढ्न नदिने उद्यो ग गरेको
१८८. खबर ले मलाई वहु तं स न्तो ष लाग्यो. हो त्यस्तं एक ता हुनुपर्छ,
१८९. त्यसै बाट स बै कुरा अस ल हुन्छ. यो जन ता को लेख को खबर श्री ३
१९०. का हजुर मा जाहेर भए कं हो ला. ना ली स गरेर – वा गराए र यो लेख्ने
१९१. लाई स जा य गराउनेप्वाइ न्ट भए जस्तो म लाई पनि लाग्छ. तर छु च्चा
१९२. कूट्टा सांग लडे र आफ्नो त्यत्रो पोजिस न् लाई कि न खराप गराउ नु कू टो खबर
१९३. के ही दिन बाद आफं दबेर जा न्येछ भ न्ने वि चार गरि व स्सेर केही न गरी
१९४. व बसे को होला. मसंग त यस बारे मा केही कुरा हु कुम भ एको छैं न. सायद्
१९५. उहाँ हरु को यही भाव होला.
१९६. हरिप्रसाद– के ही कुरा मै ले लेखी कं ले कं ले छपाउनेगरे कोछु. त्यसं गर्नु
१९७. अस ल होलाकि ?
१९८. मै ले– नेपा ली हरु ले वृटि स प ल्ट नमा जागीर खाएपछि एक ज ना कसैले
१९९ नेपा लसंग वृटिस को लडाइ भयो भ ने तिमी हरु के गर्द छौ भनी सोद्धा
२००. ⁶⁶ हामी ले जागीर खाएको ले एक वा जी त नेपा लतिर फर्की आकाशतिर
२०१. ता की गो ली च लाउछौं, उहाँ पछि साहे ब यतं तिर फर्की गो ली
२०२. च लाउ नेछौं भ नी गोर्खा ली ले भ न्यो रे भ न्ने कुरा को एउटा कथा नंछ.
२०३. फेरी यस्को दृष्टा न्त मै ले सुने को तिमी लाई सुनाउछु – तिब्ब त संग
२०४. ८६ सा ल तिर ने पा लको लडाई हुने कुरा उठेपछि धेरै ने पाली गोर्खा सिपाही मा
२०५. भर्ति भएका हरू ले–हामी पनि लड्न आउदछौं भ नी नेपा लसर्कार लाई
२०६. जाहेर गरी पठाए रे. योधा जङ्ग ले पनि जाहेर गरि पठाउ नु भएको थियोरे
२०७. भन्ने नेपा ल मा च ले कं कुरा छ. यो कुरा अं ले को मा त्र होइ न. दुर्यो
२०८. ध न लाई चि त्रर थ ग न्ध र्व ले सभा ती लगे पछि द्रोप दी खुसी भइ नता

६६. यस पङ्क्तिदेखि आठौं पत्र शुरू हुन्छ, त्यहाँ शिरमा ८ लेखिएको पनि छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

पनि युधि ष्टिर ले त्यसोहोइ न "अन्यैः सह विरोधे तु वयं प ञ्चो त्तरं शतम्" भनी: भीमसे न र अर्जु न लाई – लड्न पठाए र छुटाएर ल्याई हस्ति ना पुर तिर पठाए थे रे. यस्तै मौ का को कुरा गर्ना ले युधिष्ठिर को कत्रो माहात्म्य छ, तिमि ले वुझे कै छौ. तिमी ले देखे को कुरा छपाउनु वढि यै होला.

हरिप्रसाद– अ व हजुर यहाँ कति दि न राज हु न्छ.

मै ले – छोरा को अपरे स न् गर्न र म लाईपनि हृदय को पीडा हुने भएको ले यहाँ आएको हुं. छोरा लाई वेसभइ सक्यो एकहप्ता भित्र मा यहा छोडेर जा ने वि चार गरे को छु ।

हरिप्रसाद – शुक्रराज कै द परेको मुख्य कारण क्या हो ? यही गीताको इस्पीच दिएकोले हो कि ?

मै ले – शु क्र रा ज को त्यो माम ला हुँदा म नेपा ल वाट ठोरी तिर आइ स के को थि एं. त्यसं ले पूरा खवर त मै ले पाए कोछै न. तर गी ता को उपदे श दि दै मा कैद भए को भ न्ने त म लाई लाग्दै न. गी ता को उपदे श मा कै द गरि व क्सने भए व्रह्मसू त्र को शा ङ्कर भाष्य को हिन्दी अनु वाद नीजले गरे को मा – व डो खुसी होइ व क्से को थि यो. शु क्रा ज ले पनि श्री ३ महारा ज को तसवीर समे त त्यसमा छापेकोछ. सायद् छपाउन केही नि गाहपनि भएकोथियो कि प क्का त म भ न्न स क्तो न. [६७]शु क्र रा ज एउटा वि लक्षण को भि न्नप्र कृति को मानिस थियो. अरु नै को ही कारण हुनुपर्छ. सनात न धर्म को पनि वहु तै विद्वेष गरेर हिंडथ्यो. के ही का ल त दार्जि लिङ तिर पनि आएर वसे को थि यो क्या रे. त्यस्को प्रकृति तिमीहरु लेपनि विचार गरे कै हुनुपर्दछ ।

यति कुरा भएपछि फेरी धीरधाम को प्रतिष्ठा को साइतको वा रेमा कुरा कानी गरी आजै दार्जिलिङ जा न्छु भनी गए. भ एको वे होरा जाहेर गरि पठाएकोछु. जो हुकुम.

सर्कार को शुभा र्थी–

हेमरा ज शर्मा

(१२ सङ्ख्या)

२४ फाल्गुन

श्री ३ महारा ज का हजुरमा

सर्कार वाट निगाह भए को २१ फा ल्गु नको शि क्षाप त्रपनि हि जो पाएं. त्रिपुरी का ङ्प्रे समा को को नेपा लो गए का रहेछ न्. मुरली ले अथवा

६७. यस पङ्क्तिदेखि नवौँ पत्र शुरू हुन्छ, त्यहाँ शिरमा ९ लेखिएको पनि छ ।

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

५. अरू नेपा लीले काङग्रेस मा के के कु रा गर्दा रहेछ न् वुझे को कुरा म सु आउ नु
६. भ नी एक ज ना मानिस त ३ दिन भयो पठाइ स के कोछु. ति नीहरु संग
७. मि ली हाँ हाँ मा हाँ हाँ मि लाउ ने, कुरा थुत्न स क्ने त्यस्तो चलाक
८. मानिस पाइ न सके त वहु तं वढि या हु न्थ्यो. उपाय पनि त्यसैनगरी
९. प त्ता पाइ नस क्तं न. तर त्यस्तो च ला क विश्वास प त्र मानिस खोजे
१०. थें. त्यस्तो च ला क नभए पनि वि श्वास को छ. – जो ल्याउन सक्ला
११. जा हेर गर्नेछु; त्यस्तो मानिस को ही पाएँ भने तुर न्त पठाउने
१२. छु.
१३.   ललि ता घा ट को मर म त गर्ने कामलाई शिक्षा व क्से वमो जी म
१४. का शी मा पुगे पछि प्र व न्ध गरी तयार पा र्न लगाउनेछु ।
१५.   ठू लो छोरा लाई – आ जं यता वाट चला नगरी पठाए कोछु ।
१६. सर्कार मा आशी र्वा द चढाउ न हाजिर हुन्येछ । म पनि सायद् वृह-
१७. स्पति वार वा शु क्र वार यता वाट निस्क ने छु । सर्कार को द र्श न गर्न चैत्रभरी
१८. मा नेपा ल मा आइपुग्ने वि चार गरे कोछु ।
१९.   सर्कार को दया पात्र–
२०.   हेमरा जशर्मा

(परराष्ट्रमन्त्रालयको १८८ सङ्ख्याको खाममा यी पत्रहरू नत्थी गरिएको ठेली छ । वि. सं. २०३८ मा यी पत्र सङ्ग्रह गर्दा सार्न मदत गर्ने श्रीरुक्मनाथ पौडेललाई धन्यवाद छ ।)

□

७३ अङ्कको शुद्धिपत्र

४४ पृष्ठ ६ पङ्क्तिपछि थप्नुपर्ने – भूमिसम्बन्धि तमसुक ताडपत्र १ भागका ८७–८८ पृष्ठमा यो पत्र छापिएको छ । अहिले मूलसँग रुजू गरी यथार्थ पाठ यहाँ दिइएको छ ।

पृष्ठ	पङ्क्ति	अशुद्ध	शुद्ध
४४	८	तियौ॰	तियौ॰

७४ अङ्कको शुद्धिपत्र

३	२३	प्रकाशित मेड्इईमल्	प्रकाशित, उनको मेड्इईमल्
७	१२	लेखको	लेखेको
८	१	विष्णुको	विष्णुको

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

पृष्ठ	पङ्क्ति	अशुद्ध	शुद्ध
८	९	१६१९ को	१६१९ को,
२१	२८	शुभमम्तु	शुभमस्तु
२५	१६	माइक्रोफिलम	माइक्रोफिलम,
२८	१६	८६२	८३२
२८	१७	१५३५/४५	१५३४/३५
२९	८	स्वधान धुंग्व	स्वधा- २. न धुंग्व
३०	१०	दक्षिणी	उत्तरी
३०	१३	१६४५	१६४६
३२	२५	उत्तरी	दक्षिणी

७५ अङ्कको शुद्धिपत्र

१	२४	रत्नसिंह	रत्नचन्द
२	२१	छ।	छ, र
३	११	हक भोगको	हकभोगको
४	२१	कुरावाट	कुराबाट
७	१७	तममूक	तमसूक
७	३०	यंटागृहाद्विवास्तव्य	यंटागृहाद्विवास्तव्यः
८	१५	ऋन	ऋेन
८	१७	दृष्ट°	दृष्ट
१५	४	लिच्छवोकालको	लिच्छविकालको

□

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

CC-0. Nepal Sanskrit Academy, Kathmandu

पूर्णिमा (इतिहास-प्रधान त्रैमासिक पत्रिका) का. मे. अ. द. नं. १५५/२४६

कार्यालय-

संशोधन–मण्डल

वटु सवलवहाल

ग–१–५३०

काठमाडौँ ३

नेपाल

फोन नं. २–२०४९२

वि. सं. २०४५ मार्ग

यस अङ्कको मूल्य रु. २५/

मुद्रक

लुम्बिनी प्रेस

नयाँ बानेश्वर

ख १, ३७३ काठमाडौँ–१

नेपाल